

Programma & Abstractboek

NNvT Congres 2025

**23
MEI
2025** **NNVT
CONGRES**

Voorwoord

Na vorig jaar het 10-jarig bestaan van het NNVT te hebben gevierd, gaan we dit jaar op de vertrouwde voet verder. Er gebeurt veel op het gebied van tabaksontmoediging in Nederland. Terwijl het Nationaal Preventie Akkoord (NPA) dit jaar afloopt, is door het ministerie van VWS een 'Actieplan tegen vaperen' gelanceerd, met nieuwe maatregelen om jongeren beter tegen de risico's van het vaperen te beschermen. De doelstellingen van het NPA blijven wel in stand. Het percentage rokers in de samenleving is gelukkig weer wat afgenomen, maar nieuwe maatregelen blijven belangrijk om de lange termijn doelstellingen te behalen. Ondertussen nemen de zorgen om het vaperen (en dualgebruik van vaperen en roken) onder jongeren toe. Het is goed dat hier veel aandacht voor is en dat er door zoveel Nederlandse onderzoeksgroepen onderzoek gedaan wordt naar roken en vaperen en naar de effectiviteit van interventies om deze risicogedragingen terug te dringen.

De Programma Commissie is er ook dit jaar weer in geslaagd om een sterk programma samen te stellen uit de ingediende abstracts en symposia. Het aantal aanmeldingen blijft onveranderd hoog, hetgeen wijst op een gezond klimaat (ook financieel) voor tabaksonderzoek in Nederland!

Dit jaar reiken we voor de zesde keer de Nationale Tabaksontmoediging Onderzoeksprijs uit. Met deze prijs zetten we een jonge onderzoeker in het zonnetje die zich inzet op het gebied van tabaksontmoediging. Net als vorig jaar konden jonge onderzoekers zichzelf aanmelden door een motivatie voor deze prijs in te dienen bij hun abstract. De jonge onderzoeker met de best beoordeelde abstract én motivatie wint de Nationale Tabaksontmoediging Onderzoeksprijs.

Wij zijn blij met de financiële ondersteuning van ZonMw en GvRV voor het congres, waardoor we de deelnamekosten nog steeds laag kunnen houden.

Ook bij deze editie van het congres zijn we erg benieuwd naar hoe iedereen het congres evalueert! Laat dat ons vooral weten, bijvoorbeeld via het online evaluatieformulier dat wij na het congres via de mail naar jullie opsturen. Ideeën voor verbetering van het congres van harte welkom!

Wij wensen iedereen een inspirerende en leerzame dag toe!

Marc Willemsen, namens de Programma Commissie

De Programma Commissie:

Prof. dr. M.C. (Marc) Willemsen (vz), Universiteit Maastricht / Trimbos-instituut

Dr. C.M. (Carlijn) van der Aalst, Erasmus MC

Dr. J.V. (Jasper) Been, Erasmus MC

Prof. Dr. D. (Daniel) Kotz, Universiteit Maastricht/Heinrich-Heine University Düsseldorf

Dr. M.A. (Mirte) Kuipers, Amsterdam UMC

Dr. E. (Eline) Meijer, LUMC

Prof. Dr. G.E. (Gera) Nagelhout, Universiteit Maastricht / Avans

Prof. Dr. S.J.H.M. (Bas) van den Putte, UvA

Dr. A.D. (Andrea) Rozema, Universiteit Tilburg

Maken het NNvT congres 2025 mogelijk!

23 MEI 2025

NNVT CONGRES

PROGRAMMA NNvT CONGRES 2025

Locatie: [Villa Jongerius](#) (Utrecht)

09.30-10.00	ONTVANGST	Nr.
10.00-10.10	PLENAIRE OPENING (LINCOLN ZEPHYR zaal) <i>dagvoorzitter: Bas van den Putte</i>	
10.10-10.55	PLENAIRE KEYNOTE (LINCOLN ZEPHYR zaal) Spreker Onderwerp	
Esther Croes	Van e-sigaret tot vape; van wetenschap tot boodschap	1
10.55-11.10	UITREIKING NATIONALE ONDERZOEKSPRIJS TABAKSONTMOEDIGING (LINCOLN ZEPHYR zaal)	
11.10-11.30	PAUZE (Grand café)	
11.30-12.40	PARALLELSESSIES	
Sprekers	Onderwerp	
LINCOLN ZEPHYR zaal	Roken en Vapen: het gesprek aangaan <i>voorzitter: Eline Meijer</i>	
Leonieke Breunis	- Betekenisvolle gesprekken over gezond leven en ouderschap: real-life evaluatie van een training voor zorgverleners	2
Anne Zijp	- Co-creatie van een rook- en vapepreventie activiteit op vmbo-scholen	3
Judith Visser	- De implementatie van een stoppen met roken coach in de huisartsenpraktijk voor kwetsbare groepen: een procesevaluatie	4
Willeke van Dijk	- Praten over (stoppen met) roken in het sociaal domein	5
Groente zaal	Symposium: Het effect van roken op mentale gezondheid: onderzoek in het verleden, het heden en de toekomst <i>voorzitter: Jorien Treur</i>	
Merel Koster	- De associatie tussen chronisch tabaksgebruik en hersenveranderingen bij schizofreniespectrumstoornis	6
Dunja van der Velde	- Dagboekstudie bij patiënten met psychose, hun broers en zussen en controles: associaties tussen roken, stress en negatief affect	7
Margot van de Weijer	- Roken, vaperen en mentale gezondheid: onderliggende mechanismen en een blik op de toekomst	8
Jentien Vermeulen	- Vapen van synthetische cannabinoïden en psychose: is er een link?	9
Texaco zaal	Symposium: Tabak in de verkoopomgeving: aanbod en handhaving <i>voorzitter: Jeroen Bommelé</i>	
Eefje Willemse	- Aanbod van tabaksproducten en smaakaccessoires in verkooppunten in Nederland: bevindingen uit 2024	10
Pieter Rijswijk	- Tabaks- en rookwarenwet - handhaving door NVWA	11
Eefje Willemse en Jeroen Bommelé	- Tabaksproducten in Nederland	12
12.40-13.25	LUNCH (Grand café)	

13.25-14.35	PARALLELSESSIES	
Sprekers	Onderwerp	
LINCOLN ZEPHYR zaal	Stoppen-met-roken interventies in de zorg <i>voorzitter: Bas van den Putte</i>	
Dunja van der Velde	- Implementatie van een Stoppen-met-roken Interventie in de Standaard psychiatrie bij mensen met een psychose of stemmingsstoornis (INSIST)	13
Eline Meijer	- De mismatch: mixed-method studie naar ondersteuning van stoppen met roken bij mensen met psychische klachten	14
Linda van der Spek	- Implementatie van cadeaubonnen in stoppen-met-rokenzorg: Inzichten uit een Policy Lab	15
Marthe Mansour	- Stopadvies na het uitstrijke: resultaten van een gerandomiseerde studie in de huisartsenpraktijk	16
Groente zaal	Tabak- en nicotinevrije omgevingen <i>voorzitter: Mirte Kuipers</i>	
Sophie Jooren	- Naleving van rookvrije buitenruimten: een realist review	17
Belle Barendregt	- Inventarisatie Ketenaanpak Nicotinevrij in Amsterdam: Knelpunten en Oplossingsrichtingen	18
Belle Barendregt	- Nicotinevrije Schooltijden: een pilotonderzoek naar beleidsadoptie op 5 Amsterdamse Middelbare Scholen	19
Caroline Versluis	- Het Gebruik van E-sigaretten onder het Rookverbod: Inzicht in Bewustzijn en Naleving	20
Texaco zaal	Symposium: voorlopige resultaten van het Rookvrij Leven voor Iedereen Programma <i>voorzitter: Margot Leegwater</i>	21
Kay Hollanders Willeke van Dijk	- (Voorlopig) Realist Evaluation Framework op basis van geïnterviewde wijkregisseurs - (Voorlopige) resultaten van een indicatorenset over georganiseerde activiteiten en het bereiken van bewoners en professionals - Een wijkregisseur die eerder in het kader van het onderzoek is geïnterviewd, geeft zijn/ haar reactie op de voorgaande presentaties - Een betrokken adviseur van Pharos licht de aanpak en doelstellingen van het Rookvrij Leven voor Iedereen programma toe en geeft zijn/ haar reactie op de voorgaande presentaties	
14.35-14.55	PAUZE (Grand café)	
14.55-16.05	PARALLELSESSIES	
Sprekers	Onderwerp	
LINCOLN ZEPHYR zaal	Effecten van beleidsmaatregelen <i>voorzitter: Marc Willemsen</i>	
Mary-ann Wagijo	- Een mixed-methods onderzoek naar het effect van het verkoopverbod van tabak in supermarkten op impuls aankopen bij rokende volwassenen.	22
Nienke Boderie	- Trends over 15 jaar in publieke steun voor 5 tabaksmaatregelen in Nederland	23
Nikita Stobbe-Poole	- De rol van sociale steun in het stopproces uitgelicht: evaluatie van de campagne 'beste niet-roker'	24
Ina Hellmich	- Een uitgebreide evaluatie van de invloed van het smakenverbod in e-sigaretten op gebruik en aankoopgedrag	25
Groente zaal	Roken en vaperen <i>voorzitter: Gera Nagelhout</i>	
Marieke van Aerde	- Prevalentie van combinatiegebruik van tabak, alcohol en cannabis in de populatie volwassenen	26
Charlotte Pauwels	- Van trend naar probleem: prevalentie van negatieve gezondheidseffecten bij e-sigaretgebruikers	27
Iris Kramer	- Niet iedere roker/vaper is hetzelfde: Clustering van gebruikers van nicotineproducten op basis van gebruiksmotieven	28
Judith Visser	- Gendersverschillen in ervaringen van cliënten met interventies voor stoppen met roken en alcoholreductie: een kwalitatieve systematische review	29

Texaco zaal	Symposium: Genetisch onderzoek naar de oorzaken en gevolgen van roken <i>voorzitter: Margot van de Weijer</i>	
Jorien Treur	- Hoe heeft genetisch onderzoek naar rookgedrag het onderzoeksveld verder gebracht?	30
Adrià Túnez Aquilué	- De genetische architectuur van roken beter begrijpen door rekening te houden met andere verslavende middelen en sociaaleconomische status	31
Emily Poort	- De invoer van NIX18 en de genetische en omgevingsgevoeligheid voor roken	32
Tessa Zonneveld	- Roken en stress: triangulatie van bewijs van causaal informatieve methodes	33
16.05-16.10	WISSELPAUZE	
16.10-16.30	PLENAIRE SESSIE (LINCOLN ZEPHYR zaal)	
Spreker	Onderwerp	
Marcel Pieterse	Optreden als getuige-deskundige in een rechtszaak tussen tabaksindustrie en de Nederlandse Staat over het verbod op smaakjes in e-sigaretten: een persoonlijke reflectie	34
16.30-17.30	BORREL met hapjes/netwerken (Grand café)	

ABSTRACTBOEK NNvT CONGRES 2025

De sessies zijn in het programma chronologisch genummerd. Deze nummering komt overeen met de nummering van de symposia en abstracts in het programma. De sprekers zijn vetgedrukt.

1. KEYNOTE: Van e-sigaret tot vape; van wetenschap tot boodschap

Spreker	Esther Croes
Instelling	Trimbos-instituut
<p>Al decennia werd er gebroed op een product dat rokers zou voorzien in nicotine, zonder dat daar schadelijke verbrandingsproducten bij mee zouden komen. Twintig jaar geleden leidde dat tot het op de markt brengen van de eerste commercieel succesvolle elektronische sigaret, een <i>lookalike</i> van de tabakssigaret, die rokers echter maar matig kon bekoren. Wie had toen verwacht dat anno 2025 de <i>vape</i>, een vierde generatie e-sigaret, in grote delen van de wereld een ware rage onder de jeugd zou zijn? Deze keynote-lezing is een zelfreflectie op de wetenschap en de dubbele boodschap die we jaren hebben uitgedragen. Heeft dit werkelijk de volksgezondheid gediend?</p>	

Roken en Vapen: het gesprek aangaan

2. Betekenisvolle gesprekken over gezond leven en ouderschap: real-life evaluatie van een training voor zorgverleners

Auteur(s)	Rukiye Turkeli ¹ ; Leonieke Breunis ^{2,3} ; Marjolein Keij ⁴ ; Eline Smit ⁵ ; Annegien Langedijk ⁴ ; Matty Crone ⁶ ; Eline Meijer ¹
Instelling	¹ Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). Afdeling Public Health en Eerstelijns geneeskunde. ² Erasmus MC-Sophia Kinderziekenhuis. Afdeling Verloskunde en Gynaecologie. ³ Erasmus MC-Sophia Kinderziekenhuis. Afdeling Kindergeneeskunde. ⁴ Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen ⁵ Universiteit van Amsterdam (UvA). Amsterdam Center for Health Communication. ⁶ Maastricht University. Afdeling Medicine and Life Sciences, Health promotion.
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	L.breunis@erasmusmc.nl

Trefwoorden

Kwetsbare zwangerschap; identiteit; autonomie; roken; gedragsverandering

Inleiding

Voor zwangere vrouwen in kwetsbare omstandigheden is stoppen met roken moeilijk. Gedragsverandering is succesvoller wanneer het nieuwe gedrag past bij identiteit (wie ben ik?) en bij autonomie (een gevoel van zelf keuzes kunnen maken). Een aanpak gericht op identiteit en autonomie van rokende zwangeren en hun partners kan dus effectief zijn. Middels co-creatie is een training ontwikkeld voor zorgverleners – bestaande uit een e-learning, groepstraining en gesprekswaaier, gericht op identiteit en autonomie. Dit onderzoek evalueert de implementatie en ervaringen van zorgverleners met de training en gesprekswaaier. Daarnaast worden de ervaringen van cliënten met gesprekken over gezond leven geëvalueerd, evenals de ervaren ondersteuning van autonomie door de zorgverlener, verandering in en bewustwording van identiteit in relatie tot gezond gedrag en ouderschap, en korte-termijneffecten op motivatie en zelfeffectiviteit in gedragsverandering.

Methode

Een mixed-methods pre-post studie wordt uitgevoerd in een real-life setting. Voor het kwantitatieve deel vullen zorgverleners vragenlijsten en logboeken in tijdens de controle en follow-up periode. Tijdens de interventieperiode volgen zorgverleners een e-learning en een eenmalige groepstraining, waarin onder andere met een trainingsacteur en gesprekswaaier wordt geoefend. Cliënten vullen eenmalig een vragenlijst in tijdens de controle of follow-up periode. Daarnaast worden semigestructureerde interviews afgenomen met zorgverleners en cliënten om de kwantitatieve data te verklaren en te verdiepen.

Discussie

Dit onderzoek biedt inzicht in de implementatie en effectiviteit van een identiteits- en autonomiegerichte training voor zorgverleners. De resultaten kunnen bijdragen aan de verbetering en doorontwikkeling van deze training, en uiteindelijk aan verbetering van de zorg voor zwangeren in kwetsbare omstandigheden.

3. Co-creatie van een rook- en vapepreventie activiteit op vmbo-scholen

Auteur(s)	Anne Zijp ; Jiska Aardoom, Anke Versluis; Jessica Kieft- de Jong, Eline Meijer
Instelling	Public Health en Eerstelijns geneeskunde, Leids Universitair Medisch Centrum, Leiden, Nederland.
Financier(s)	Leids Universitair Medisch Centrum
E-mailadres contactpersoon	a.zijp@lumc.nl

Trefwoorden

Co-creatie, rookpreventie, e-sigaretten preventie, vmbo-scholen

Inleiding

Roken en vaperen komen vaker voor onder leerlingen met een praktisch opleidingsniveau, zoals vmbo-leerlingen, en bestaande preventieprogramma's sluiten vaak onvoldoende aan bij deze doelgroep.

Het doel van deze studie is het ontwikkelen van een rook- en vape preventieactiviteit die aansluit bij de behoeften van vmbo-leerlingen, door middel van co-creatie met leerlingen en docenten.

In de voorbereidende fase werd een systematische review uitgevoerd naar bestaande programma's op middelbare scholen en een kwalitatief onderzoek naar de situatie op vmbo-scholen, inclusief attitudes ten opzichte van roken en rookpreventie. De resultaten van deze onderzoeken vormen de basis voor de co-creatie sessies.

Methode van onderzoek

Er zullen minimaal twee co-creatie sessies plaatsvinden met 12 leerlingen, gevolgd door een sessie met 6 docenten. Tijdens de sessies met leerlingen worden vijf voorbeeldactiviteiten gepresenteerd, zoals een denkbeeldige situatie en het maken van een preventie poster of video. Tijdens deze sessie testen leerlingen de activiteiten en geven zij feedback, doen aanpassingen en kunnen zelfbedachte onderdelen toevoegen.

In de sessie met docenten wordt de ontwikkelde activiteit gepresenteerd en worden mogelijke aanpassingen voor een succesvolle implementatie besproken. Ook wordt een informatieve folder voor docenten over vaperen op school en de ontworpen activiteit besproken, en in samenspraak met docenten aangepast.

Resultaten

In de co-creatie sessies worden inzichten uit de voorbereidende fase meegenomen zoals het belang van open gesprekken, korte termijneffecten, een positief niet-roken/vaperen imago en interactieve elementen als mogelijke preventiestrategieën.

Discussie

Co-creatie zorgt ervoor dat de preventieactiviteit aansluit bij de behoeften en voorkeuren van vmbo-leerlingen wat positief kan bijdragen aan de effectiviteit en impact.

4. De implementatie van een stoppen met roken coach in de huisartsenpraktijk voor kwetsbare groepen: een procesevaluatie

Auteur(s)	Judith E M Visser ¹ ; Andrea D Rozema ² ; Anton E Kunst ¹ ; Mirte A G Kuipers ¹
Instelling	¹ Amsterdam UMC, University of Amsterdam, Department of Public and Occupational Health, Amsterdam Public Health Research Institute, The Netherlands ² Tranzo Scientific Center for Care and Wellbeing, Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tilburg University, The Netherlands
Financier(s)	Zilveren Kruis & Gemeente Haarlem
E-mailadres contactpersoon	j.e.m.visser@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Stoppen met roken, kwetsbare groepen, stoppen met roken coach, huisartsenpraktijk

Inleiding

Er zijn uitdagingen in de toegankelijkheid van effectieve ondersteuning bij stoppen met roken voor kwetsbare groepen. Het implementeren van een stoppen met roken (SMR) coach in de huisartsenpraktijk, naar wie huisartsen en praktijkondersteuners verwijzen, kan deze uitdagingen mogelijk aanpakken. Het doel is om de implementatie van een SMR-coach in de huisartsenpraktijk te evalueren.

Methode

Een procesevaluatie werd uitgevoerd in twee huisartsenpraktijken in kwetsbare wijken, met behulp van kwalitatieve (interviews met huisartsen (N=11), praktijkondersteuners (N=10), een SMR-coach (N=1), patiënten (N=11), zorgverzekeraar (N=1)) en kwantitatieve gegevens (patiënten vragenlijsten en dossiers (N=93)) volgens de RE-AIM dimensies (Bereik, Effectiviteit, Adoptie, Implementatie, Behoud). Kwalitatieve gegevens werden thematisch geanalyseerd en kwantitatieve gegevens werden beschrijvend geanalyseerd.

Voorlopige resultaten

Huisartsen en praktijkondersteuners verwezen patiënten naar de SMR-coach vanwege haar expertise en de mogelijkheid om werk uit te besteden. De fysieke aanwezigheid van de specialist faciliteerde de implementatie. Professionals verwezen niet altijd patiënten door: ze waren niet op de hoogte van de SMR-coach of patiënten wilden niet stoppen met roken. In totaal ontvingen 93 patiënten met een kwetsbare achtergrond ondersteuning. Het slagingspercentage voor stoppen was 47,7% na drie maanden en 43,7% na zes maanden. De persoonsgerichte aanpak en de vertrouwensrelatie met de SMR-coach werden ervaren als bijdragende factoren voor succes. Implementatiebarrières waren onder andere een complexe doorverwijzingsprocedure en de uitdagende patiëntengroep.

Discussie

Het implementeren van een SMR-coach in de huisartsenpraktijk kan de toegang tot ondersteuning bij stoppen met roken en het succes van stoppen in kwetsbare groepen verbeteren. Voor een duurzame implementatie moeten echter verschillende barrières worden aangepakt.

5. Praten over (stoppen met) roken in het sociaal domein

Auteur(s)	Willeke van Dijk ¹ , Heike Garritsen ¹ , Jeroen Bommelé ¹ , Sigrid Troelstra ¹ , Marc Willemsen ¹ , Judith Visser ² , Mirte Kuipers ² , Andrea Rozema ³
Instelling	¹ Trimbos-instituut ² Amsterdam UMC ³ Tranzo (Tilburg University)
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	jbommele@trimbos.nl

Trefwoorden

Sociaal domein, praten over roken, smr-toeleiding, lage SEP

Inleiding

Mensen met een praktische opleiding vinden stoppen met roken vaak lastig. Een laagdrempelig gesprek kan een belangrijke eerste stap zijn om hen te helpen. Het sociaal domein speelt hierin een cruciale rol, omdat professionals dicht bij de doelgroep staan en vaak een vertrouwensband met cliënten hebben.

Onderzoeksmethode

Trimbos-instituut, Amsterdam UMC, Tranzo (Tilburg University) en Pharos hebben onderzocht hoe het sociaal domein kan bijdragen aan stoppen met roken. Tussen mei 2023 en mei 2024 hebben we een vragenlijst verspreid via een betaalde online campagne op Facebook, Instagram en LinkedIn, en via websites en nieuwsbrieven van platforms binnen het sociaal domein. Met deze online vragenlijsten (n=250) en aanvullende focusgroepen (n=11) zijn ervaringen en behoeften van professionals in kaart gebracht.

Resultaten

De meerderheid van de professionals heeft weleens gesprekken over roken gevoerd met cliënten. Ongeveer de helft heeft cliënten begeleid naar stoppen-met-rokenhulp. Hoewel er kansen worden gezien, ervaren veel professionals barrières om over roken te praten. Ook is er vanuit de meerderheid van de organisaties weinig kennis en middelen beschikbaar om professionals te ondersteunen bij het praten over roken.

Discussie

De bevindingen laten zien dat het sociaal domein een belangrijke rol kan spelen bij het bespreekbaar maken van roken. Op basis hiervan zijn aandachtspunten en aanbevelingen opgesteld voor professionals en leidinggevenden in welzijnsorganisaties. Deze resultaten zijn gebundeld in [twee producten](#) die professionals kunnen gebruiken.

Symposium: Het effect van roken op mentale gezondheid: onderzoek in het verleden, het heden en de toekomst

Dat roken een (negatief) effect heeft op mentale gezondheid is inmiddels aangetoond in verschillende typen onderzoek. Wat we nog minder goed weten, is welke mechanismen hier ten grondslag aan liggen, en hoe breed het scala aan mentale gezondheidsproblemen is als gevolg van roken. In dit symposium werpen we een blik op de staat van het onderzoeksveld m.b.t dit onderwerp. We beginnen het symposium met een blik op bestaand onderzoek met een presentatie van Merel Koster over een systematische literatuurstudie van alle MRI-studies die de associatie onderzoeken tussen chronisch tabaksgebruik en hersenveranderingen bij patiënten met een schizofreniespectrumstoornis. Hierna vertelt Dunja van der Velde over een recent onderzoek waarin zij onderzoek doet naar het verband tussen roken, stress, en negatief affect in een groep individuen met een psychose, hun broers en zussen en gezonde controles. Dan volgt een presentatie van Margot van de Weijer waarin zij uitweidt over (het gebrek aan) causaal onderzoek naar vaperen en mentale gezondheid, welke mechanismen hier mogelijk spelen en hoe we deze kunnen onderzoeken met goed causaal onderzoek in de toekomst. Tot slot vertelt Jentien Vermeulen over lopend onderzoek naar de rol van vaperen van synthetische cannabinoïden bij het ontwikkelen van psychose.

6. De associatie tussen chronisch tabaksgebruik en hersenveranderingen bij schizofreniespectrumstoornis

Auteur(s)	Merel Koster¹ ; Lilli Mansdörfer ¹ ; Marieke van der Pluijm ¹ ; Lieuwe de Haan ¹ ; Tim Ziermans ² ; Guido van Wingen ¹ ; Jentien Vermeulen ¹
Instelling	¹ Afdeling Psychiatrie, Amsterdam UMC, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland ² Afdeling Psychologie, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
Financier(s)	De auteurs hebben geen specifieke financiering ontvangen van organisaties in de publieke, commerciële of non-profitsectoren
E-mailadres contactpersoon	m.koster5@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Hersenfunctie, hersenstructuur, magnetische resonantiebeeldvorming, schizofreniespectrumstoornissen, tabaksgebruik.

Inleiding

Tabaksgebruik komt extreem vaak voor bij patiënten met een schizofreniespectrumstoornis en is gekoppeld aan verhoogde mortaliteit, meer psychotisch terugvallen, ernstigere symptomen en lagere kwaliteit van leven. De onderliggende mechanismen voor deze co-existentie zijn nog niet volledig begrepen, maar het wordt waarschijnlijk beïnvloed door gedeelde neurobiologische en genetische kwetsbaarheid.

Methode van onderzoek

Om meer inzicht te krijgen in de onderliggende neurobiologie, hebben we een systematische review uitgevoerd van magnetische resonantiebeeldvorming studies die de associatie onderzoeken tussen chronisch tabaksgebruik en hersenveranderingen bij patiënten met een schizofreniespectrumstoornis.

Resultaten

Structurele studies tonen aan dat roken en schizofreniespectrumstoornis onafhankelijk en versterkend samenhangen met wijdverspreide grijze stofvermindering. Dit wijst op gedeelde neurobiologische mechanismen, waarbij langdurig roken hersenafwijkingen bij schizofreniespectrumstoornis via neurotoxische effecten kan verergeren. Functionele studies wijzen op een afwijkend neurobiologisch mechanisme bij rokers met schizofreniespectrumstoornis versus rokers zonder schizofreniespectrumstoornis. Genetische variaties en afwijkingen in de nicotine acetylcholinereceptor bij patiënten kunnen wellicht deze verschillen in hersenfunctie tussen rokende patiënten en controlepersonen verklaren.

Discussie

Onze bevindingen benadrukken de noodzaak voor meer longitudinale studies die zowel de duur als de intensiteit van roken meenemen. Daarmee kan onderscheid worden gemaakt tussen inherente neurobiologische verschillen en de (langdurige) effecten van roken bij schizofreniespectrumstoornis. Een beter begrip van de neurobiologische verbanden tussen roken en schizofreniespectrumstoornis kan helpen om de factoren te identificeren die patiënten kwetsbaar maken voor rookverslaving. Dit inzicht kan gerichtere interventies informeren die het stoppen met roken bevorderen, en daarmee de algehele klinische uitkomsten en levensverwachting van patiënten verbeteren.

7. Dagboekstudie bij patiënten met psychose, hun broers en zussen en controles: associaties tussen roken, stress en negatief affect

Auteur(s)	Dunja van der Velde ¹ ; Sanne van der Heijden ¹ ; Claudia Simons ³ ; Thérèse van Amelsfoort ^{3,4} ; Marieke van der Pluijm*, Behrooz Alizadeh ⁵ ; Frederike Schirmbeck ² & Jentien Vermeulen ¹
Instelling	¹ Amsterdam UMC, afdeling psychiatrie ² Universiteit van Heidelberg, Mannheim, afdeling public mental health ³ Maastricht Universiteit, afdeling psychiatrie en neuropsychologie ⁴ GGz Eindhoven ⁵ Rijksuniversiteit Groningen, Universitair medisch centrum Groningen, afdeling psychiatrie
Financier(s)	Geestkracht programma van ZONMW (grant nummer 10-000-1001), bijpassende fondsen van deelnemende farmaceutische bedrijven (Lundbeck, AstraZeneca, Eli Lilly, Janssen Cilag) en universiteiten en mentale gezondheidszorg organisaties.
E-mailadres contactpersoon	d.m.vandervelde@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Psychose, roken, stress, negatief affect

Achtergrond

De prevalentie rokers is hoog in de groep van mensen met een psychose, ook ervaren zij veelal gevoelens van negatief affect (NA) en stress.

Methode

Van 158 patiënten met psychose, 136 broers en zussen en 117 controles uit de Genetic Risk and Outcome of Psychosis (GROUP) studie hebben we Experience Sampling Method (ESM) metingen. Generalized Linear Mixed (GLM) modellen zijn gebruikt om associaties te meten tussen rookstatus en ervaren stress en NA. Er is daarnaast gekeken naar het beloop van NA en stress in drie opeenvolgende metingen waarbij iemand rookt tussen t_{-1} en t_0 en het verdere beloop tot t_{+1} in moment-tot-moment analyses.

Resultaten

Gemeten over alle ESM metingen is rookstatus positief geassocieerd met NA bij patiënten ($B=0.264$, $p=0.036$), significantie ging verloren na controle voor psychotische symptomen en cannabis. Moment-tot-moment analyses in rokers lieten een afname in NA bij patiënten zien na het roken van een sigaret ($t_0:-0.229$, $p=0.016$), ook wanneer er wordt gecorrigeerd voor covariaten psychotische symptomen en cannabis gebruik ($t_0:-0.199$, $p=0.015$). In de groep van broers en zussen werd een vergelijkbare afname van NA gezien ($t_0:-0.216$, $p=0.009$), ook na controle op covariaten ($t_0:-0.142$, $p=0.018$). Bij broers en zussen werd er een significante afname gezien in evenement stress na controle op covariaten op t_{+1} ($t_{+1}:-0.527$, $p=0.016$). Sensitiviteitsanalyses voor roken tussen t_0 en t_{+1} lieten bij patiënten een afname in NA zien op t_0 ($t_0:-0.199$, $p=0.015$) en geen significant verschil op t_{+1} .

Conclusie

Huidige bevindingen suggereren dat roken kan dienen als ongezond copingsmechanisme of als reactie op negatief affect bij mensen met een gevoeligheid voor psychose, maar niet bij controles.

8. Roken, vpen en mentale gezondheid: onderliggende mechanismen en een blik op de toekomst

Auteur(s)	Jorien Treur ¹ , Jentien Vermeulen ¹ , Margot van de Weijer¹
Instelling	¹ Afdeling psychiatrie, Amsterdam UMC, locatie Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
Financier(s)	Dit project wordt gefinancierd door de Europese Unie (ERC, UNRAVEL-CAUSALITY, project nr. 101076686)
E-mailadres contactpersoon	m.p.vandeweijer@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

roken, vpen, e-sigaret, mechanismen, neurowetenschap

Het is welbekend uit wetenschappelijk onderzoek dat het roken van sigaretten een risicofactor is voor het ontwikkelen van mentale gezondheidsproblemen, met het sterkste bewijs voor een effect op depressie en angst. Sinds elektronische sigaretten (e-sigaretten) op de markt zijn gekomen, is hun populariteit onder adolescenten toegenomen in mate waarbij van een 'vape-epidemie' gesproken wordt. Hoewel er veel bewijs is voor een causaal effect van het roken van sigaretten op mentale gezondheid, is er veel minder data en causaal onderzoek over het effect van e-sigaretten op mentale gezondheid. In deze presentatie beschrijf ik de huidige staat van onderzoek op dit gebied (op basis van een *editorial perspective* welke momenteel voorbereid wordt voor publicatie).

Allereerst beschrijven wij mogelijke mechanismen onderliggend aan de associatie tussen (tabak) roken en mentale gezondheid. Hierbij focussen we specifiek op mechanismen in het brein, zoals oxidatieve stress, inflammatie en het binden van nicotine aan nicotine receptoren. Door beter inzicht te krijgen in de onderliggende mechanismen, kunnen we ook beter het mogelijke verband tussen vpen en mentale gezondheid begrijpen. Als, bijvoorbeeld, nicotine een groot deel van dit verband verklaart, is dit ook van betrekking zijn op e-sigaretten.

Daarnaast zal ik ingaan op het bestaande onderzoek naar het effect van e-sigaretten op mentale gezondheid. Hoewel er al correlatief onderzoek is welke een verband aantoont tussen e-sigaretten en mentale gezondheidsproblemen, is er nog geen sterk causaal bewijs voor dit verband. In de presentatie zal ik reflecteren op wat voor soort onderzoek en dataverzameling noodzakelijk is om sterke causale conclusies te trekken.

9. Vapen van synthetische cannabinoïden en psychose: is er een link?

Auteur(s)	J.M. Vermeulen
Instelling	Afdeling Psychiatrie, Amsterdam UMC, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
Financier(s)	De auteur heeft geen specifieke financiering ontvangen van organisaties in de publieke, commerciële of non-profitsectoren
E-mailadres contactpersoon	j.m.vermeulen@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Cannabis, psychose, vape, THC, CBD, roken

Inleiding

Sinds een aantal jaar is er een vape epidemie gaande onder jongeren. Jongeren vaperen vloeistoffen met nicotine en smaakjes, maar hier wordt ook steeds vaker cannabis aan toegevoegd. Er is een enorme opkomst van nieuwe, synthetische cannabinoïden waarbij de werking en het effect nog onbekend is. Cannabis is geassocieerd met psychose, en ook onder jongeren met psychose komt het vaperen van synthetische cannabinoïden steeds vaker voor. Dit terwijl het gebruik van cannabidiol ook wel onderzocht is in relatie tot vermindering van psychotische symptomen, in verband met de neuroprotectieve eigenschappen. Hierdoor rijst de vraag hoe het vaperen van synthetische cannabinoïden samenhangt met risico op psychotische klachten

Methode van onderzoek

Literatuur onderzoek en case series van patiënten die synthetische cannabinoïden vaperen en psychose hebben ontwikkeld

Resultaten

Samenvatting van de huidige literatuur en casuïstiek van 2 patiënten worden gepresenteerd. Deze data worden momenteel verzameld en geïnterpreteerd.

Discussie

Volgt

Symposium: Tabak in de verkoopomgeving: aanbod en handhaving

Auteur(s)	Voorzitter: Jeroen Bommelé Presentaties door: Eefje Willemse, Jeroen Bommelé en Pieter Rijswijk
	<p>De afgelopen jaren heeft de Rijksoverheid verschillende maatregelen genomen om het aantal rokers terug te dringen. Zo is onder andere het aantal verkooppunten verminderd en zijn de accijnzen op sigaretten en shag aanzienlijk verhoogd. Deze maatregelen hebben invloed op het aanbod van tabaksproducten in winkels. Daarnaast stellen nieuwe maatregelen vaak ook nieuwe regels aan de handhaving van de Tabaks- en rookwarenwet. In de eerste presentatie van dit symposium zullen we resultaten bespreken van het onderzoek naar het aanbod van tabaksproducten en smaakaccessoires in Nederland van het Trimbos-instituut. We geven hierbij inzicht in de tactieken die de tabaksindustrie gebruikt om het smaakverbod en ander tabaksontmoedigingsbeleid te omzeilen. In de tweede presentatie zal de NVWA vertellen over hoe zij de Tabaks- en rookwarenwet handhaven bij winkels. Tot slot zullen we in een interactief gedeelte een kleine workshop geven over welke tabaksproducten er allemaal te vinden zijn op de Nederlandse markt.</p>

10. Aanbod van tabaksproducten en smaakaccessoires in verkooppunten in Nederland: bevindingen uit 2024

Auteur(s)	Eefje Willemse ¹ ; Jeroen Bommelé ¹ ; Marc Willemsen ^{1,2}
Instelling	¹ Trimbos-instituut, Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging ² Universiteit Maastricht
Financier(s)	Ministerie van VWS
E-mailadres contactpersoon	EWillemse@trimbos.nl

Trefwoorden

Verkooppunten; tabaksaanbod; smaakaccessoires

Inleiding

De afgelopen jaren heeft de Rijksoverheid verschillende maatregelen ingevoerd om het aantal rokers terug te dringen. Zo werd het aantal verkooppunten verminderd en vonden er in 2023 en 2024 aanzienlijke accijnsverhogingen plaats. Met dit jaarlijks onderzoek brengen we in kaart welke tabaksproducten en smaakaccessoires verkooppunten aanbieden en signaleren we trends in dit aanbod.

Methode van onderzoek

Vanaf 2022 verzamelen we elk jaar gegevens bij verkooppunten over welke tabaks- en nicotineproducten en smaakaccessoires zij aanbieden. De laatste dataverzameling vond plaats in oktober 2024. We bezochten 14 gemeenten in Nederland en verzamelden data in 73 tabaksverkooppunten (tankstations, gemakswinkels en speciaalzaken). Tijdens de dataverzameling in 2022 en 2023 bezochten we ook supermarkten, omdat supermarkten toen nog tabaksproducten mochten verkopen.

Resultaten

Uit de resultaten van 2024 blijkt dat bijna alle verkooppunten sigaretten, shag en cigarillo's in het assortiment hadden, terwijl 48% van de verkooppunten e-sigaretten verkocht en 78% verkocht smaakaccessoires. Daarnaast vonden we dat verhitte tabak in 93% van de verkooppunten werd aangeboden. Dit is opvallend omdat <1% van de volwassenen in Nederland verhitte tabak gebruikt. Ook zagen we dat de prijs van sigaretten en shag de afgelopen jaren aanzienlijk is gestegen na de accijnsverhogingen. Echter, de prijs van cigarillo's ligt nog een stuk lager dan die van sigaretten en shag.

Discussie

Dit jaarlijkse onderzoek geeft inzicht in de tactieken die de tabaksindustrie gebruikt om het smaakverbod en ander tabaksontmoedigingsbeleid te omzeilen. We zullen de komende jaren veranderingen in de beschikbaarheid van tabaksproducten blijven onderzoeken om beleidsmakers te informeren.

11. Tabaks- en rookwarenwet - handhaving door NVWA

Auteur(s)	Pieter Rijswijk
Instelling	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, toezichtdomein Alcohol en Tabak.
Financier(s)	VWS
E-mailadres contactpersoon	c.p.rijswijk@nvwa.nl

Trefwoorden

Tabaks- en rookwarenwet; NVWA; handhaven; naleving; handhavingsregiecyclus.

Inleiding

De Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) draagt met het handhaven van de Tabaks- en rookwarenwet bij aan de doelstelling van de rookvrije generatie. Hiertoe worden regelmatig, onderbouwd met onderzoeken, nieuwe regels geïntroduceerd. De NVWA zet bij haar werk in op een goede samenwerking met verschillende stakeholders die zich inzetten voor tabaksontmoediging. Van belang is dat deze stakeholders inzicht hebben hoe de NVWA te werkt gaat.

Methode van onderzoek

In deze presentatie geeft de NVWA een inkijkje hoe zij de handhaving op de Tabaks- en rookwarenwet inricht en de uitdagingen daarbij. Hierbij wordt kort ingegaan op hoe de NVWA is georganiseerd en de systematiek van de handhavingsregiecyclus. Aan de hand van verschillende voorbeelden, zoals het toezicht op de leeftijdsgrens en de producteisen (smaakjesverbod), wordt toelicht hoe dit in de praktijk werkt.

Resultaten

Na afloop van de presentatie hebben de deelnemers een groter inzicht hoe de NVWA te werk gaat, zodat toekomstige onderzoekaanbevelingen daarop beter kunnen aansluiten.

Discussie

De NVWA is toezichthouder op de Tabaks- en rookwarenwet. Deze presentatie biedt de mogelijkheid om met de NVWA over hun werkzaamheden in gesprek te gaan.

12. Tabaksproducten in Nederland

Auteur(s)	Eefje Willemse¹; Jeroen Bommelé¹
Instelling	¹ Trimbos-instituut, programma Tabaksontmoediging
Financier(s)	VWS
E-mailadres contactpersoon	Jbommele@trimmbos.nl

Trefwoorden

Tabaksproducten; verhitte tabak; e-sigaretten; smaakaccessoires; tabaksverkoop

Inleiding

Jaarlijks brengt het Periodiek Onderzoek Tabaksaanbod in Verkooppunten In Nederland in kaart welke soorten tabaks- en nicotineproducten er in Nederland worden verkocht. Naast deze producten zijn er ook zogenaamd 'smaakaccessoires' op de markt die het smaakjesverbod op tabaksproducten omzeilen.

Methode van onderzoek

In deze korte workshop laten we deelnemers zien welke verschillende soorten producten er op de markt zijn en wat de strategie van de industrie hierbij is. Deelnemers kunnen de producten vasthouden en van dichtbij bekijken. We zullen uitleggen wat deze producten zo aantrekkelijk maakt voor gebruikers, hoe beleid hierop kan inspelen en hoe je als onderzoeker in jouw onderzoek rekening kunt houden met deze producten. Aan bod zullen onder andere verschillende soorten e-sigaretten, verhitte-tabaksproducten en zogenaamde 'smaakaccessoires' komen.

Resultaten

Na afloop van de workshop zullen deelnemers een groter inzicht hebben in de verschillende tabaksproducten die in Nederland op de markt zijn. Dit inzicht helpt deelnemers het tabaksaanbod en de belevingswereld van mensen die roken beter te begrijpen.

Discussie

In Nederland is er een breed aanbod aan tabaks- en nicotineproducten. Deze workshop biedt een unieke kans voor onderzoekers om bekend te raken met deze producten.

Stoppen-met-roken interventies in de zorg

13. Implementatie van een Stoppen-met-roken Interventie in de Standaard psychiatische zorg bij mensen met een psychose of stemmingsstoornis (INSIST)

Auteur(s)	Dunja van der Velde ¹ ; Jeroen Deenik ² ; Sanne van der Heijden ¹ ; Lieuwe de Haan ¹ ; Jentien Vermeulen ¹
Instelling	¹ Amsterdam UMC ² GGZ Centraal
Financier(s)	ZonMW programma Nationaal Plan Hoofdzaken
E-mailadres contactpersoon	d.m.vandervelde@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Stoppen met roken, ernstig psychiatrische aandoeningen, implementatie

Inleiding

Mensen met ernstig psychiatrische aandoeningen roken tot wel drie keer vaker dan in de algehele bevolking. Op dit moment wordt een rookverslaving nauwelijks behandeld in de psychiatrie, ondanks dat bekend is dat stoppen-met-roken voordelen geeft voor zowel lichamelijke als mentale klachten. Het overkoepelende streven van INSIST is om stoppen-met-roken zorg in de toekomst een vast onderdeel te laten zijn van psychiatrisch zorg.

Methode

In vijf Nederlandse behandelcentra (AmsterdamUMC, UMCU, UMCG, GGZinGeest, GGZ centraal) zullen 115 volwassenen met een psychose of stemmingsstoornis een stoppen-met-roken behandeling volgen. Er wordt onderzoek gedaan naar de implementatie van het screenen op rookgedrag, verwijzen voor begeleiding, behandeling met medicatie en deelname aan een digitale interventie door verslavingspsychologen, die tot een jaar kan worden voortgezet. Dit wordt onderzocht door zowel kwalitatieve als descriptieve data en geëvalueerd aan de hand van het RE-AIM framework.

Resultaten

De resultaten van dit onderzoek worden beoordeeld met RE-AIM. Hierin worden vijf dimensies onderscheiden genaamd Reach, Effectiveness, Acceptance, Implementation en Maintenance. De inbedding van de resultaten zal verlopen via richtlijnen en zorgstandaarden, patiënten- en naastenverenigingen, wetenschappelijke publicaties en de publieke vertaling daarvan alsmede door samenwerking met beleidspartijen zoals zorgverzekeraars. Beschrijvende eerste resultaten kunnen tijdens het congres worden gepresenteerd.

Conclusies

De verwachting is dat met een succesvolle, multicenter implementatie meer patiënten met een psychose of stemmingsstoornis een stoppoging zullen ondernemen en volhouden doordat de toegankelijkheid tot stoppen-met-roken zorg verbetert. Uiteindelijk zal dit kunnen zorgen voor een verbetering van kwaliteit van leven en een hogere levensverwachting van mensen met een psychose en stemmingsstoornis.

14. De mismatch: mixed-method studie naar ondersteuning van stoppen met roken bij mensen met psychische klachten

Auteur(s)	E. Meijer^{1,2} , E. de Krijger ² , A. Zeeman ¹ , L. Groeneveld ¹ , J. Jonker ¹
Instelling	¹ Public Health en Eerstelijngeneeskunde, Leids Universitair Medisch Centrum, Leiden ² Stichting VALK, Leiden
Financier(s)	N.v.t.
E-mailadres contactpersoon	e.meijer@lumc.nl

Trefwoorden

geestelijke gezondheidszorg; psychische problemen; implementatie; mixed method

Inleiding

Roken krijgt bijzonder weinig aandacht in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ), ondanks het belang van stoppen met roken bij mensen met psychische klachten. Dit mixed-method project onderzoekt de implementatie stopondersteuning door GGZ-professionals, alsook de ervaringen, wensen en behoeftes in relatie tot stopondersteuning van zowel GGZ-professionals als cliënten die roken.

Methode van onderzoek

Cross-sectionele vragenlijst bij GGZ-professionals (N=220), kwantitatieve data werd geanalyseerd middels logistische regressieanalyses en regression tree analyses. Aanvullend zijn individuele semi-gestructureerde interviews gehouden met 18 GGZ-professionals en 16 mensen met een DSM 5 diagnose die roken. Kwalitatieve analyse volgde de Framework approach.

Resultaten

De meeste GGZ-professionals vragen niet naar rookstatus, adviseren of motiveren rokende cliënten niet om te stoppen met roken, en verwijzen cliënten niet naar passende ondersteuning. Uitvoering van deze taken hangt samen met percepties van verantwoordelijkheid, uitkomstverwachtingen en eigen rookstatus van professionals. Interviews laten zien dat zowel professionals als cliënten verwachten dat SMR de gezondheid zal verbeteren én dat dit moeilijk is. Ze hebben echter verschillende visies op verantwoordelijkheid in het gesprek over SMR. Cliënten beginnen niet vaak over SMR, ondanks hun stopmotivatie. Professionals nemen nauwelijks initiatief om roken te bespreken, omdat zij vinden dat cliënten de hulpvraag moeten formuleren en bang zijn dat het bespreken van roken de therapeutische relatie beschadigt.

Discussie

Het is van groot belang dat GGZ-professionals het bespreken van roken gaan zien als passend bij hun professionele identiteit, en als 'goede zorg' in plaats van 'betutteling'. Hierin moet meer duidelijkheid komen over de taken die wel en niet bij GGZ-professionals liggen.

15. Implementatie van cadeaubonnen in stoppen-met-rokenzorg: Inzichten uit een Policy Lab

Auteur(s)	Linda van der Spek ^{1,2} ; Dr. Tessa Scheffers-van Schayck ³ ; Dr. Leonieke J. Breunis ¹ ; Dr. Niek Mouter ⁴ ; Prof. dr. Hans van Kippersluis ⁵ ; Dr. Jasper V. Been ^{1,6,7} .
Instelling	¹ Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis, Universitair Medisch Centrum Rotterdam, afdeling Intensive Care Neonatologie en Kinderen; ² Trimbos-instituut, afdeling Epidemiologie; ³ Trimbos-instituut, afdeling Jeugd; ⁴ TU Delft, faculteit Techniek, Bestuur en Management; ⁵ Erasmus School of Economics; ⁶ Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis, Universitair Medisch Centrum Rotterdam, afdeling Verloskunde en Gynaecologie; ⁷ Erasmus MC, afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg.
Financier(s)	Convergence Healthy Start, een programma van de Convergence Alliance – Technische Universiteit Delft, Erasmus Universiteit Rotterdam en Erasmus Medisch Centrum.
E-mailadres contactpersoon	lspek@trimbos.nl

Trefwoorden

Financiële beloningen, implementatie, beleidsadvies, participatief onderzoek, telefonische coaching.

Inleiding

Het aanbieden van cadeaubonnen bij stoppen-met-rokenbegeleiding voor (toekomstige) ouders kan de kans op succesvol stoppen met roken verdubbelen, zo blijkt uit recente (Cochrane) reviews. De volgende stap is om randvoorwaarden voor implementatie van deze veelbelovende interventie in de Nederlandse praktijk te identificeren. Deze *Policy Lab*-studie verkent samen met belangrijke stakeholders welke uitdagingen en kansen er zijn voor implementatie van cadeaubonnen binnen het telefonische coachingsprogramma Rookvrije Ouders, om vervolgens aanbevelingen voor beleid te formuleren.

Methode van onderzoek

Een *Policy Lab* is een samenwerkingsplatform waarin stakeholders complexe beleidsvraagstukken gezamenlijk aanpakken. In het najaar van 2024 vonden twee interactieve *Policy Lab*-sessies plaats met beleidsmakers (VWS en Zorginstituut), zorgverzekeraars, onderzoekers, zorgverleners, een stoppen-met-roken coach en een (toekomstige) ouder. De resultaten worden verspreid via een beleidsbrief, een explainer video en wetenschappelijke publicatie.

Resultaten

Belangrijke uitdagingen voor implementatie zijn onder meer de financieringsmogelijkheden en beperkt politiek en maatschappelijk draagvlak. Volgens deelnemers liggen er kansen voor zorgverzekeraars om cadeaubonnen aan te bieden vanuit eigen middelen, in pilotvorm, waarna beleidsmakers de (juridische) mogelijkheden kunnen verkennen voor structurele bekostiging, bijvoorbeeld via de basisverzekering. Draagvlak kan worden vergroot door de gezondheidswinst voor kinderen te benadrukken en de kostenbesparing inzichtelijk te maken. Daarnaast is een eenvoudig en breed toegankelijk programma-ontwerp essentieel.

Discussie

De inzichten uit dit onderzoek bieden handvatten voor beleidsmakers en zorgverzekeraars om integratie van deze kosteneffectieve interventie in stoppen-met-rokenzorg voor (toekomstige) ouders verder te exploreren.

16. Stopadvies na het uitstrijkje: resultaten van een gerandomiseerde studie in de huisartsenpraktijk

Auteur(s)	Marthe Mansour ¹²³ ; Matty Crone ⁴ ; Henk van Weert ¹² ; Niels Chavannes ⁵⁶ ; Kristel van Asselt ³
Instelling	¹ Afdeling Huisartsgeneeskunde, Amsterdam UMC, locatie AMC, Amsterdam ² Amsterdam Public Health ³ Afdeling Huisartsgeneeskunde & Verplegingswetenschappen, Julius Centrum, UMC Utrecht ⁴ Afdeling Gezondheidsbevordering, Maastricht University ⁵ Afdeling Public Health & Eerstelijns geneeskunde, LUMC, Leiden ⁶ National Ehealth Living Lab (NELL)
Financier(s)	KWF Kankerbestrijding
E-mailadres contactpersoon	m.b.l.mansour-2@umcutrecht.nl

Trefwoorden

Vrouwen, bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker, uitstrijkje, doktersassistente

Inleiding

In Nederland vindt het bevolkingsonderzoek naar baarmoederhalskanker plaats in de huisartsenpraktijk. Dit moment zou kunnen dienen als ‘teachable moment’ voor het geven van stopadvies, waarbij een link wordt gelegd tussen het uitstrijkje (kankerpreventie) en het gedrag (roken).

Methode van onderzoek

Deze cluster-gerandomiseerde studie met 1:1 randomisatie werd uitgevoerd in 75 Nederlandse huisartsenpraktijken. Deelnemers in de interventiegroep kregen van de doktersassistente kort advies om te stoppen met roken op basis van de Ask-Advise-Connect methode. Uitkomstmaten na 6 maanden: een serieuze stoppoging van minimaal 24 uur gedurende de follow-up periode (primaire uitkomstmaat), 7-daagse punt prevalentie abstinentie (PPA) na 6 maanden, vermindering van het aantal gerookte sigaretten, toename van motivatie om te stoppen met roken, blootstelling aan advies of ondersteuning.

Resultaten

Wij zagen geen significant verschil in het ondernemen van een serieuze stoppoging tussen de interventiegroep (39,8% van n=266) en de controlegroep (36,0% van n=214), OR 1,18 (95% CI: 0,80–1,72, P=0,41). Ook verschilde de PPA niet significant tussen de groepen: 21,1% versus 16,3%, OR 1,38 (95% CI: 0,83–2,29, P=0,21). Hoewel niet significant, wees de richting van de effecten in het voordeel van de interventiegroep. Afname van het aantal gerookte sigaretten en de toename van de motivatie om te stoppen verschilden niet tussen de groepen. Het gebruik van stoppen-met-roken ondersteuning was hoger in de interventiegroep (14,7%) dan in de controlegroep (2,8%).

Discussie

Een kort stopadvies na het uitstrijkje kan vrouwen die roken aanmoedigen om een stoppoging te ondernemen en gebruik te maken van stoppen-met-roken ondersteuning, maar een significant verschil kon in deze studie niet worden aangetoond.

Tabak- en nicotinevrije omgevingen

17. Naleving van rookvrije buitenruimten: een realist review

Auteur	Sophie J.A. Jooren ^{1,2} ; Heike H. Garritsen ² ; Sigrid Troelstra ² ; Willeke van Dijk ² ; Maria W.J. Jansen ³ ; Marc C. Willemsen ^{1,2} ; Jeroen Bommelé ¹
Instelling	¹ Universiteit Maastricht, Vakgroep Gezondheidsbevordering ² Trimbos instituut, programma Tabaksontmoediging. ³ Vakgroep Health Services Research, Care and Public Health Research Institute (CAPHRI), Universiteit Maastricht.
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	sjooren@trimbos.nl
<p>Trefwoorden Lokaal tabaksontmoedigingsbeleid; GGD regio's; gemeenten; meeroken; beleid</p> <p>Inleiding Gemeenten implementeren rookvrije buitenruimten om kinderen te beschermen en niet-roken normaal te maken. Er zijn echter problemen met de naleving.</p> <p>Methode van onderzoek We voerden een <i>realist review</i> uit. Hierbij wordt bewijs uit de literatuur samengevoegd in een <i>program theory</i>. We koppelden aspecten van de naleving van rookvrije buitenruimten aan specifieke werkingsmechanismen en uitkomsten. De zoekopdracht werd uitgevoerd in PubMed, Web of Science, Embase en PsycINFO voor alle gepubliceerde artikelen tot september 2023. Vijfentwintig Engelstalige peer-reviewed artikelen, zowel kwantitatieve als kwalitatieve studies, waren geschikt en hebben we opgenomen. Uit deze artikelen werd bestaand bewijs geïnventariseerd over contexten en mechanismen die de naleving door rokers beïnvloeden.</p> <p>Resultaten De <i>program theory</i> laat zien dat de naleving door rokers verbetert als ze het beleid accepteren, er genoeg kennis over hebben en wanneer het beleid hun motivatie om te stoppen met roken verhoogt. Echter, naleving door rokers verslechtert als zij beperkt vertrouwen hebben in de effectiviteit en handhaving, zich gestigmatiseerd voelen door het beleid en het beleid niet begrijpen. De context van deze rookvrije buitenruimten, zoals de bijbehorende communicatie, de hulp bij stoppen met roken en de grootte van de rookvrije-zone, beïnvloedt de mechanismen en de gewenste naleving.</p> <p>Discussie Wij adviseren dat beleidsmakers zouden moeten zorgen voor consistente handhaving om het vertrouwen in het rookvrije-buitenruimten-beleid te vergroten. Ze zouden buurtbewoners en bezoekers van rookvrije buitenruimten moeten betrekken bij de ontwikkeling van rookvrije-buitenruimten-beleid, toegankelijke ondersteuning bij stoppen met roken bieden om stigmatisering te verminderen, en duidelijke en herhaalde communicatie inzetten om de kennis en motivatie van rookvrije buitenruimten te verbeteren.</p>	

18. Inventarisatie Ketenaanpak Nicotinevrij in Amsterdam: Knelpunten en Oplossingsrichtingen

Auteur(s)	I R A (Belle) Barendregt; Mirte A G Kuipers
Instelling	Afdeling Public and Occupational Health, Amsterdam UMC – Universiteit van Amsterdam, Nederland
Financier	GGD Amsterdam
E-mailadres contactpersoon	i.barendregt@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Ketenaanpak, stoppen met roken, knelpunten, oplossingsrichtingen, ervaringen

Inleiding

In Amsterdam ligt het percentage nicotinegebruikers hoger dan het landelijk gemiddelde. Ondanks het belang van professionele ondersteuning bij stoppen met nicotinegebruik (smn), is dit nog niet optimaal georganiseerd. Deze inventarisatie brengt de huidige structuur van smn-hulp in Amsterdam in kaart en onderzoekt hoe een ketenaanpak kan worden vormgegeven, waarin iedere Amsterdammer die nicotine gebruikt effectief wordt geholpen om duurzaam te stoppen.

Methode

Kwalitatief, exploratief onderzoek middels semigestructureerde interviews met 30 stakeholders, waaronder (ex-)nicotinegebruikers en (in)directe hulpverleners. Interviews zijn geanalyseerd en samengevat aan de hand van de vier fasen in de keten nicotinevrij: signalering, toeleiding, aanbod en nazorg. Vijf persona's, ontwikkeld met behulp van ChatGPT en gevalideerd door stakeholders, vertegenwoordigen specifieke doelgroepen om de huidige situatie en knelpunten in kaart te brengen.

Resultaten

Een specifieke focus op smn ontbreekt in de nulde-, eerste- en tweedelijns zorg. Nicotinegebruik wordt niet structureel uitgevraagd en er is geen consequente warme verwijzing naar hulp. Er is onvoldoende aanbod voor passende zorg voor specifieke doelgroepen, waaronder zwangeren, mensen met comorbiditeit, minderjarigen, patiënten in de ketenzorg en mensen met een lage sociaaleconomische positie. Knelpunten omvatten werkdruk van hulpverleners, gebrek aan vergoedingen en onduidelijkheden rondom afspraken en verantwoordelijkheden.

Conclusie

Deze inventarisatie identificeert belangrijke knelpunten in de ketenaanpak voor smn in Amsterdam. Verbeterpunten behelzen ontwikkeling van zorg op maat, verduidelijking van taakverdeling, herstructurering van financiering en versterking van toeleiding en nazorg. Aanbevolen vervolgstappen zijn het uitwerken van de ketenaanpakstructuur, het aanstellen van een ketenaanpakregisseur en het betrekken van relevante stakeholders.

19. Nicotinevrije Schooltijden: een pilotonderzoek naar beleidsadoptie op 5 Amsterdamse Middelbare Scholen

Auteur(s)	I R A (Belle) Barendregt; Mirte A G Kuipers
Instelling	Afdeling Public and Occupational Health, Amsterdam UMC – Universiteit van Amsterdam, Nederland
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	i.barendregt@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Nicotinevrije schooltijden, stoppen met roken en vaperen, jongeren, preventie

Inleiding

Nicotinegebruik onder jongeren is de laatste jaren gestegen. Scholen spelen een cruciale rol in het creëren van een omgeving die een gezonde ontwikkeling stimuleert. "Nicotinevrije Schooltijden" beogen een rookvrije omgeving te realiseren door een algeheel nicotineverbod tijdens schooluren, met bijbehorende handhaving en ondersteuning bij stoppen met roken/vaperen. Dit pilot onderzoek evalueert de implementatie van deze aanpak. De presentatie zal zich richten op de adoptiefase.

Methode

De presentatie zal rapporteren over bevindingen uit gesprekken met schoolleiding om inzichten te verkrijgen in de ervaringen, uitdagingen en succesfactoren van de adoptie. Het project zal daarnaast data verzamelen over (1) de omgevings- en beleidscontext van deelnemende vijf scholen; (2) observaties van het nicotinegebruik vóór en na implementatie; (3) interviews met schoolleiding docenten en leerlingen over implementatie.

Voorlopige resultaten

Scholen verschillen in rookprevalentie en sociale acceptatie van nicotinegebruik. De fysieke omgeving van scholen verschilt, waardoor jongeren in meer of mindere mate uit het zicht in de buurt van de school kunnen roken en vaperen. Scholen creëren op verschillende manieren draagvlak voor de beleidswijzigingen en schrijven het beleid veelal in samenspraak met de medezeggenschaps- en leerlingenraad. Uitdagingen zitten in omgang met docenten die roken, het bepalen van handhavingstrategieën en passende consequenties bij overtreding. Er was ook sprake van juridische bezwaren bij één school. Oplossingen voor uitdagingen hangen af van de schoolcontext, maar liggen voornamelijk in dialoog en samenwerking i.p.v. straffen.

Conclusie

Scholen weten in samenspraak oplossingen te vinden voor het adopteren van nicotinevrije schooltijden beleid. Voorlopige bevindingen over de implementatie zullen tijdens de presentatie worden toegelicht.

20. Het Gebruik van E-sigaretten onder het Rookverbod: Inzicht in Bewustzijn en Naleving

Auteur(s)	Caroline Versluis ; Erna Schenk; Charlotte Pauwels; Ina Hellmich; Anne Havermans; Reinskje Talhout
Instelling	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Centrum Gezondheidsbescherming, afdeling Chemische Analyse, Tabak en Drugs
Financier(s)	Project 9.7.1.4 'Gebruik van e-sigaretten op plaatsen waar rookverbod geldt' van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
E-mailadres contactpersoon	Caroline.versluis@rivm.nl

Trefwoorden

e-sigaretten, beleid, rookverbod, vragenlijst, jongeren

Inleiding

De damp van een e-sigaret is schadelijk voor omstanders. Sinds 2020 vallen e-sigaretten onder het rookverbod. Het doel van deze studie was om: 1) te onderzoeken of gebruikers van e-sigaretten wel eens vaperen op plekken waar dat niet is toegestaan en of zij zich hiervan bewust zijn, en 2) eventuele uitdagingen rondom de naleving van het rookverbod bij organisaties in kaart te brengen.

Methode van onderzoek

We hebben interviews gehouden met jongeren die e-sigaretten gebruiken (N=10, 16 tot 18 jaar) en een vragenlijst verspreid onder een bredere groep e-sigaretgebruikers (N=1007, 13 tot 99 jaar). Daarnaast hebben we personen binnen verschillende organisaties geïnterviewd die verantwoordelijk zijn voor de naleving van het rookverbod (N=8).

Resultaten

Uit de vragenlijst bleek dat 33% van de deelnemers e-sigaretten heeft gebruikt binnen in uitgaansgelegenheden, 23% buiten op schoolpleinen en 29% buiten op stations. Een aanzienlijk deel van deze gebruikers dacht dat vaperen op deze locaties was toegestaan (26%, 44% en 50% respectievelijk). Ook onder de deelnemers die niet op deze locaties vaperen, dacht een deel dat het daar wel mocht (6%, 15% en 27% respectievelijk).

De interviews met organisaties toonden aan dat zij actief het rookverbod handhaven en over het algemeen naleving ervaren door e-sigaretgebruikers, maar het beeld ook bevestigen dat het verbod nog wel eens overtreden wordt.

Discussie

Ondanks actieve handhaving en een toenemend begrip van en voor het rook- en vapeverbod, wordt het verbod nog niet optimaal nageleefd door e-sigaretgebruikers. Publiekscommunicatie kan mogelijk bijdragen aan een betere naleving van het verbod op specifieke locaties.

21. Symposium: voorlopige resultaten van het Rookvrij Leven voor Iedereen Programma

Auteur(s)	Margot Leegwater ^{1,2} ; Kay Hollanders ^{1,2} ; Heike Garritsen ⁴ ; Sigrid Troelstra ⁴ ; Gera Nagelhout ^{3,5} ; Marc Willemsen ^{3,4} ; Susan Bulthuis ⁶ , Willeke van Dijk ⁴
Instelling	¹ Onderzoeksinstituut IVO, Den Haag ² Platform31, Den Haag ³ Universiteit Maastricht, Maastricht ⁴ Trimbos-instituut, Utrecht ⁵ Avans Hogeschool, Breda ⁶ Pharos, Utrecht
Financier(s)	Pharos
E-mailadres contactpersoon	leegwater@ivo.nl

Algemeen programma symposium (voorzitter: Margot Leegwater)

Samenvatting

Dit symposium richt zich op de (voorlopige) resultaten van het programma Rookvrij Leven voor iedereen, opgezet door Pharos en GGD GHOR, dat loopt van najaar 2022 tot lente 2026. Integrale teams van professionals en bewoners in 38 Nederlandse aandachtswijken ontwikkelen hun eigen wijkaanpak, die aansluit bij de doelgroep en behoeften van de wijk. Het doel van ons onderzoek is om de voortgang en resultaten van de wijkteams, met betrekking tot het versterken van de sociale norm, versterking van de toeleiding naar stopondersteuning en het verkrijgen van inzicht in beter passende stopondersteuning, te monitoren en evalueren.

Het doel van het symposium is om de (voorlopige) resultaten van de monitoring en evaluatie te delen en in een paneldiscussie te bespreken. We bespreken met het panel en de zaal de belangrijkste succes- en faalfactoren en wat dit ons leert voor toekomstige (wijk)aanpakken.

1. Korte presentaties/ pitches (+/- 30 minuten)

- Onderzoeksinstituut IVO/Platform31 presenteert het (voorlopige) Realist Evaluation framework dat is opgesteld aan de hand van interviews met 10 wijkregisseurs (eindverantwoordelijk voor de te ontwikkelen wijkaanpak). Dit framework beschrijft de contexten, mechanismes en uitkomsten van de verschillende wijkaanpakken.
- Onderzoekers van Trimbos tonen de voorlopige resultaten van een kwantitatieve monitoring aan de hand van een indicatorenset over het aantal en de soort georganiseerde activiteiten en het bereiken en betrekken van bewoners en professionals.
- Een wijkregisseur die eerder in het kader van het onderzoek is geïnterviewd, geeft zijn/ haar reactie op de voorgaande presentaties
- Een betrokken adviseur van Pharos licht de aanpak en doelstellingen van het Rookvrij Leven voor iedereen programma toe en geeft zijn/ haar reactie op de voorgaande presentaties

Abstract onderzoek IVO

(Voorlopig) Realist Evaluation Framework op basis van geïnterviewde wijkregisseurs (+/- 15 minuten)

Inleiding

Onderzoeksinstituut IVO is verantwoordelijk voor de kwalitatieve monitoring en evaluatie van dit programma. We doen dit door middel van interviews met 10 wijkregisseurs in drie rondes gedurende de looptijd van het programma, een analyse van een aantal voortgangsrapportages opgesteld door GGD GHOR en twee casestudies in twee specifieke wijken. Deze presentatie focust op de interviews met wijkregisseurs.

Methode van onderzoek

We interviewden in september 2023 en in mei en juni 2024 tien wijkregisseurs uit wijkteams die in april en juni 2023 zijn begonnen met het ontwikkelen van hun wijkaanpak. We verwerkten de opgehaalde data in een (voorlopig) Realist Evaluation framework om de contexten, mechanismes en uitkomsten (CMO's) in kaart te brengen.

Resultaten en discussie

Er zijn 9 CMO's opgesteld die deels ingaan op de procesmatige kant van de wijkaanpak, zoals teamvorming en – behoud en het 'double diamond' ontwerpproces, en op resultaten, zoals het bereiken van bewoners. Deze laatste resulteerde bijvoorbeeld in de (C: context) Als het team bewoners op voor hen toegankelijke, diverse, begrijpelijke en positieve manieren probeert te bereiken, (O: outcome) dan kan er gemakkelijker contact worden gemaakt met bewoners en is het bereik van activiteiten groter, (M: mechanisme) want het wordt bewoners makkelijker en aantrekkelijker gemaakt (om mee te doen), het thema wordt begrijpelijker en aansprekender gemaakt en het contact is laagdrempelig. We leggen de bevindingen graag voor aan de andere paneldeelnemers en de zaal en bespreken ook de implicaties en kansen voor nieuw op te zetten wijkaanpakken en vervolgonderzoek.

Abstract onderzoek Trimbos-instituut

(Voorlopige) resultaten van een indicatorenset over georganiseerde activiteiten en het bereiken van bewoners en professionals (+/- 10 minuten)

Inleiding

Trimbos-instituut is verantwoordelijk voor de kwantitatieve monitoring en evaluatie van het Rookvrij Leven voor iedereen programma. Het ontwikkelde, in samenspraak met een aantal wijkregisseurs, een indicatorenset met daarin gekwantificeerde vragen. Alle 38 wijkregisseurs vullen dit elk halfjaar in.

Methode

Met deze set van indicatoren wordt bij aanvang (als voormeting), bij afronding van het programma (als nameting) en eenmaal tussentijds kwantitatief gemonitord wat de voortgang is met betrekking tot het versterken van de sociale norm, het versterken van de toeleiding naar stopondersteuning en het verkrijgen van inzicht in beter passende stopondersteuning

Resultaten en discussie

De indicatorenset maakt bijvoorbeeld inzichtelijk dat veel wijkteams netwerkpartners in kaart hebben gebracht, veelal inzetten op het organiseren van bijeenkomsten voor de beoogde doelgroep(en) maar ook aansluiten bij bestaande activiteiten of evenementen en het voeren van gesprekken met bewoners. We leggen de bevindingen graag voor aan de andere paneldeelnemers en de zaal en bespreken ook de implicaties en kansen voor nieuw op te zetten wijkaanpakken en vervolgonderzoek.

2. Sessie met panelleden (+/- 15 minuten)

Na de presentaties geven we het woord aan een wijkregisseur en een bewoner die actief is in het team van deze wijkregisseur en aan een adviseur van Pharos die betrokken is bij de begeleiding van een aantal wijkteams. We vragen deze panelleden of zij zich herkennen in de resultaten, hun eigen ervaringen en hoe de resultaten kunnen helpen bij het opstarten en succesvol maken van wijkaanpakken in de toekomst.

3. Plenaire discussie (+/- 20 minuten)

Ditzelfde doen we met de mensen in de zaal, waarbij we, naast de resultaten, vooral focussen op implicaties van de succes- en faalfactoren voor de praktijk en mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

Effecten van beleidsmaatregelen

22. Een mixed-methods onderzoek naar het effect van het verkoopverbod van tabak in supermarkten op impuls aankopen bij rokende volwassenen

Auteur(s)	Mary-ann Wagijo ¹ ; Floor van den Brand ² ; Margot Leegwater ³ ; Marc Willemsen ^{1,4} , Gera Nagelhout ^{1,5}
Instelling	¹ Afdeling Gezondheidsbevordering, Care and Public Health Research Institute (CAPHRI), Universiteit Maastricht, Maastricht, Nederland ² Department of Family Medicine, Care and Public Health Research Institute (CAPHRI), Universiteit Maastricht, Maastricht, Nederland ³ Onderzoeksinstituut IVO, Den Haag, Nederland ⁴ Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging (NET), Trimbos-institute, Utrecht, Nederland ⁵ Centre of Expertise Perspectief in Gezondheid, Avans Hogeschool, Breda, Nederland
Financier(s)	KWF Kankerbestrijding
E-mailadres contactpersoon	Mary-ann.wagijo@maastrichtuniversity.nl

Trefwoorden

Wetgeving, impulsaankopen, volwassenen, verkoopverbod.

Inleiding

Op 1 juli 2024 is het verkoopverbod van tabak in supermarkten geïmplementeerd om roken te ontmoedigen. Dit onderzoek beantwoordt de volgende onderzoeksvragen: heeft de wetgeving invloed op de impulsaankopen van rokende volwassenen en is er een verschil in aandachtswijken en niet-aandachtswijken? En wat zijn de ervaringen en meningen van rokende volwassenen met betrekking tot het verkoopverbod?

Methode van onderzoek

Longitudinale data is verzameld met online vragenlijsten in oktober 2023 en 2024. Deelnemers zijn gerekruteerd via Verian uit het NIPObase panel en gaven aan hoe vaak ze een impulsaankoop doen, met een 5-punts Likertschaal. De data wordt geanalyseerd met een Generalized Estimating Equations model, na een interactie analyse om te zien of er een verschil is in wijken. Daarnaast worden er kwalitatieve interviews gehouden met rokende volwassenen over het effect van de wetgeving op het kopen van tabak, rookgedrag, impulsaankopen en hun mening. Deze data wordt gecodeerd in Atlas.ti en geanalyseerd volgens de framework methode.

Resultaten

In 2023 hebben 1254 volwassenen de vragenlijst ingevuld en 1302 deelnemers (N recontact = 977; N replenishment = 325) in 2024. Er zijn ongeveer 25 kwalitatieve interviews uitgevoerd. Tijdens het congres wordt gepresenteerd of er een significant verschil is in impulsaankopen na invoering van het verkoopverbod, welke veranderingen er waren in hun rook- en aankoopgedrag en wat deelnemers vinden van het verkoopverbod.

Discussie

Dit onderzoek evalueert de effecten van het verkoopverbod in supermarkten op impulsaankopen. Op basis van de resultaten kunnen er aanbevelingen worden gedaan voor het verder ontwikkelen en verbeteren van de wetgeving.

23. Trends over 15 jaar in publieke steun voor 5 tabaksmaatregelen in Nederland

Auteur(s)	Nienke W. Boderie ^{1,2} ; Saskia F. Wijlhuizen ³ ; Jasper V. Been ^{1,4,5} ; Wilhelmina IJzelenberg ^{3,6}
Instelling	<p>¹Maatschappelijke Gezondheidszorg, Erasmus MC, Rotterdam</p> <p>²Team Onderzoek, GGD Hart voor Brabant</p> <p>³Public & Occupational Health, Amsterdam UMC</p> <p>⁴Afdeling Neonatologie, afdeling IC Neonatologie en Kinderen, Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis, Universitair Medisch Centrum Rotterdam, Rotterdam, Nederland</p> <p>⁵Afdeling Verloskunde en Gynaecologie, Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis, Universitair Medisch Centrum Rotterdam, Rotterdam, Nederland</p> <p>⁶Department of Health Sciences, Faculty of Sciences and the Amsterdam Public Health Research Institute, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, The Netherlands</p>
Financier(s)	-
E-mailadres contactpersoon	n.boderie@ggdhvb.nl
<p><u>Trefwoorden</u> Beleid, draagvlak, trends</p> <p><u>Inleiding</u> Effectieve tabaksontmoedigingsmaatregelen worden nog steeds uitgevoerd op niveaus die onder de aanbevolen intensiteit liggen, mogelijk door - werkelijke of vermeende - afwezigheid van publieke steun die implementatie en effectiviteit van het beleid kan ondermijnen. Met het doel om de acceptatie van uitgebreider tabaksontmoedigingsbeleid te informeren, onderzochten wij trends in publieke steun voor tabaksontmoedigingsmaatregelen in Nederland.</p> <p><u>Methode van onderzoek</u> Herhaald cross-sectioneel onderzoek naar publieke steun voor vijf tabaksontmoedigingsmaatregelen onder een representatieve steekproef van 998 tot 1631 volwassenen per jaar (2009; 2011-2024).</p> <p><u>Resultaten</u> De hoogste gemiddelde steun werd waargenomen voor rookvrije auto's met kinderen, die licht steeg van 89% naar 95%. Voor een rookverbod in cafés en rookvrije buitenterrassen was de gemiddelde steun lager, maar deze vertoonde een aanzienlijke stijging, respectievelijk van 40% naar 72% en van 19% naar 53%. De steun voor media campagnes was constant hoog, $\geq 71\%$, zonder significante trend. Publieke steun voor alle beleidsmaatregelen was consistent hoger onder niet-rokers dan onder rokers. Voor een jaarlijkse verhoging van de tabaksaccijns was de trend in steun licht dalend onder niet-rokers. Ondanks de stijgende trends onder rokers bleef hun steun voor een rookverbod in cafés ($\leq 38\%$), rookvrije buitenterrassen ($\leq 24\%$) en een jaarlijkse belastingverhoging ($\leq 20\%$) laag.</p> <p><u>Discussie</u> Steun voor rookvrij beleid is stabiel of neemt toe in een periode waarin veel nieuw beleid is ingevoerd. Het monitoren op lange termijn van de publieke steun voor een verscheidenheid aan beleidsmaatregelen kan informatie verschaffen over de acceptatie van het tabaksontmoedigingsbeleid dat nodig is om de volksgezondheid te verbeteren.</p>	

24. De rol van sociale steun in het stopproces uitgelicht: evaluatie van de campagne ‘beste niet-roker’

Auteur(s)	Nikita Stobbe-Poole ¹ ; Ellen Stokman ² ; Jessica Baars ¹ ; Patricia van Rossum ¹
Instelling	¹ Gezondheidsfondsen voor Rookvrij ² KWF
Financier(s)	Geen externe financiering
E-mailadres contactpersoon	nikita.poole@gvrv.nl

Trefwoorden

Campagne; stoppen met roken; stoppoging; sociale steun, omgeving roker

Inleiding

Sociale steun zoals van partners, kinderen en vrienden kan helpen bij een stoppoging. De Gezondheidsfondsen voor Rookvrij ontwikkelde de campagne ‘Beste niet-roker’ waarin stoppers de sociale omgeving oproepen voor meer begrip en steun tijdens hun stopproces. Een tweede campagne-flight laat verdiepende gesprekken tussen één van de stoppers, Anja, en haar directe omgeving zien.

Methode van onderzoek

Voorafgaand aan de campagne hebben we een onderzoek uitgevoerd onder (ex-)rokers en niet-rokers (n=2122). We onderzochten hoe (ex-)rokers het ervaren om hun stoppoging te delen met anderen, hoe ze graag ondersteund zouden zijn, de bereidheid van niet-rokers om ondersteuning te bieden en hoe ze denken dit het beste te kunnen doen. Elke campagne flight werd geëvalueerd op basis van uitkomsten zoals bereik, views, kliks en online reacties.

Resultaten & Discussie

Niet-rokers onderschatten het aantal pogingen die gemiddeld nodig zijn om te stoppen. De meeste niet-rokers zijn bereid om hun kind (81%) of partner (79%) te helpen. Degene waar niet-rokers met name geen vertrouwen hadden om succesvol te stoppen waren hun ouders (27%). Vertrouwen hebben en motiverende dingen zeggen waren de vaakst gewenste soort ondersteuning door (ex-)rokers.

De campagne heeft zijn doelstellingen voor o.a. impressies, kijktijd en kliks overtroffen. Van alle verdiepende video's presteerde de video van Anja met haar kleindochter het beste. Mensen vonden de campagne geloofwaardig (59%), persoonlijk relevant (41%) en dat de campagne een positieve indruk gaf (52%). De campagne heeft daarmee een positieve bijdrage geleverd aan de sociale steun van niet-rokers voor rokers bij het stoppen met roken.

25. Een uitgebreide evaluatie van de invloed van het smakenverbod in e-sigaretten op gebruik en aankoopgedrag

Auteur(s)	Ina M. Hellmich ^{1,2} ; Anne Havermans ¹ , Charlotte G.G.M. Pauwels ¹ ; Sanne Boesveldt ² ; Reinskje Talhout ¹
Instelling	¹ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Centrum voor Gezondheidsbescherming, Bilthoven, Nederland ² Wageningen University and Research (WUR), Human Nutrition and Health, Wageningen, Nederland
Financier(s)	Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
E-mailadres contactpersoon	ina.hellmich@rivm.nl
<p>Trefwoorden e-sigaretten, smaken, regelgeving</p> <p>Inleiding E-sigaretten met smaken zijn aantrekkelijk, met name voor jongeren. Dit is zorgwekkend omdat vaperen schadelijk is voor de gezondheid. Om jongeren te beschermen zijn smaken anders dan tabak in Nederland verboden sinds 1 januari 2024. In deze studie wordt de impact van het smakenverbod geëvalueerd, om beleidsmakers te informeren over de effectiviteit van dergelijke regelgeving.</p> <p>Methode Negen maanden na de invoering van het verbod hebben wij een online retrospectieve cross-sectionele-enquête uitgevoerd. Deze werd ingevuld door 548 adolescenten en jongvolwassenen (13-24 jaar) en 457 volwassenen (25 jaar en ouder), die allemaal vóór het verbod ten minste maandelijks e-sigaretten gebruikten.</p> <p>Resultaten Als gevolg van het verbod gaf 39,5% van de respondenten aan minder te vaperen en 22,4% meldde te zijn gestopt. Van deze gestopte gebruikers zei 73,2% geen vervangend product te gebruiken. Desondanks hadden gebruikers die vanwege het smakenverbod gestopt zijn, 1,8 keer meer kans om een vervanging te gebruiken vergeleken met degenen die doorgingen met vaperen of om andere redenen stopten. Het gebruik van andere nicotine producten bleef na het verbod stabiel (bijv. voor nicotinezakjes/snus) of nam af (bijv. voor sigaretten). Onder degenen die verboden smaken bleven gebruiken, was een fysieke winkel in het buitenland de meest gerapporteerde aankoopplaats (35,6%).</p> <p>Discussie Het verbod op e-sigarettsmaken heeft geleid tot een aanzienlijke afname van het gebruik van e-sigaretten, zonder dat er een grootschalige verschuiving naar alternatieve producten heeft plaatsgevonden. Dit kan gunstig zijn voor de volksgezondheid. Het implementeren van smaakverboden in buurlanden zou de effectiviteit kunnen vergroten en grensoverschrijdende aankopen beperken.</p>	

26. Prevalentie van combinatiegebruik van tabak, alcohol en cannabis in de populatie volwassenen

Auteur(s)	Marieke van Aerde ; Jeroen Bommelé; Marc Willemsen
Instelling	Trimbos-instituut, afdeling Tabaksontmoediging
Financier(s)	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
E-mailadres contactpersoon	maerde@trimbos.nl

Inleiding

Het gelijktijdig gebruiken van tabak, alcohol en/of cannabis komt regelmatig voor in de volwassen populatie en wordt geassocieerd met verhoogde gezondheidsrisico's. De combinatie van deze middelen kan leiden tot een groter risico op verslaving, psychische problemen en hart- en vaatziekten. Toch is er nog weinig bekend over hoe vaak combinatiegebruik voorkomt in Nederland en onder welke groepen dit het meeste voorkomt.

Methode van onderzoek

In deze presentatie laten we met behulp van nationaal representatieve cross-sectionele surveydata (Gezondheidsenquête, CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut) zien hoe vaak combinatiegebruik voorkwam in 2023. Het gaat hier om wel eens roken, meer drinken dan de richtlijn voorschrijft (>1 glas alcohol per dag) en cannabisgebruik in het afgelopen jaar. Daarnaast laten we zien welke demografische en sociaaleconomische factoren samenhangen met combinatiegebruik.

Resultaten

Voorlopige resultaten (d.d. 20 februari 2025) laten zien dat er een aanzienlijke overlap is in het gebruik van middelen. Van de volwassenen gebruikt circa 16% meer dan  n middel. Ongeveer 4% van de bevolking gebruikt alle drie de middelen (circa 500.000 mensen). Ongeveer 38% van de volwassen bevolking gebruikt geen enkel middel.

Wanneer we uitsplitsen naar leeftijdsgroepen, zien we dat er in de leeftijdsgroep van 18-24 jaar en 25-34 jaar vaker meer dan  n middel wordt gebruikt (respectievelijk 32% en 28%) dan in de leeftijdsgroep 35+ jaar (11,8%).

Discussie

Beleid in Nederland richt zich veelal op individuele middelen. Echter, veel mensen gebruiken meer dan  n middel. Inzicht in combinatiegebruik van tabak, alcohol en cannabis kan toekomstig beleid en de ontwikkeling van interventies ondersteunen.

27. Van trend naar probleem: prevalentie van negatieve gezondheidseffecten bij e-sigaretgebruikers

Auteur(s)	C.G.G.M. Pauwels ; I.M. Hellmich; R. Talhout; A. Havermans
Instelling	Centrum voor Gezondheidsbescherming, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Financier	Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
E-mailadres contactpersoon	Charlotte.pauwels@rivm.nl

Trefwoorden

e-sigaret, negatieve gezondheidseffecten

Inleiding

E-sigaretten zijn populair onder jongeren vanwege hun aantrekkelijke uiterlijk en smaken. Echter bevatten ze schadelijke stoffen die negatieve gezondheidseffecten (NGE) veroorzaken. Deze studie heeft als doel de NGE te onderzoeken die Nederlandse e-sigaretgebruikers ervaren.

Methode van onderzoek

Er is een cross-sectionele vragenlijststudie uitgevoerd onder Nederlanders (+13 jaar) die minstens maandelijks e-sigaretten gebruiken. Deelnemers werden gevraagd naar hun e-sigaret gebruik en of ze ooit één of meerdere van de 15 vooraf gedefinieerde NGE hebben ervaren na of door het gebruik van e-sigaretten (tandvlesproblemen, mondirritatie, keelirritatie, hoesten, heesheid, piepende stem, moeite met ademen, keelpijn, druk op de borst, hoofdpijn, duizeligheid, misselijkheid, vermoeidheid, verandering in eetlust, negatieve gedachten).

Resultaten

De 1.005 deelnemers (39% man, 60% vrouw, 1% anders) hadden een gemiddelde leeftijd van 29 jaar (13-99 jaar) en rapporteerden dagelijks (27%), wekelijks (30%) of maandelijks (43%) e-sigaret gebruik. Bijna de helft van de deelnemers (46%) gebruikt e-sigaretten sinds 1 tot 2 jaar. De overgrote meerderheid deelnemers (78%) ervaren NGE gerelateerd aan e-sigaretgebruik. Bovendien rapporteerde 68% van hen meer dan één NGE te hebben ervaren, met een gemiddelde van 7 NGE. De meest gerapporteerde NGE waren hoesten (64%), keelirritatie (52%) en keelpijn (47%).

Discussie

Er is een hoge prevalentie van NGE onder e-sigaretgebruikers, met veel gebruikers die meerdere NGE hebben ervaren. Dit benadrukt de noodzaak van bewustwording van en verder onderzoek naar de nadelige effecten van e-sigaretgebruik, en kan beleidsinterventies en educatieve interventies om e-sigaretgebruik en gezondheidsrisico's te verminderen ondersteunen.

28. Niet iedere roker/vaper is hetzelfde: Clustering van gebruikers van nicotineproducten op basis van gebruiksmotieven

Auteur(s)	Iris Kramer ; Naomi van Westen-Lagerweij; Petra Hopman; Nora Lize; Esther Croes
Instelling	Trimbos-instituut
Financier(s)	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
E-mailadres contactpersoon	ikramer@trimbos.nl

Inleiding

Er bestaat diversiteit onder gebruikers van nicotineproducten, wat leidt tot verschillende behoeften bij het stoppen. Het doel van deze studie was om clusters van gebruikers te karakteriseren op basis van hun gebruiksmotieven.

Methode

Uit een groot enquêtepanel werden 2000 gebruikers van nicotineproducten van ≥ 18 jaar in Nederland gerekruteerd tussen augustus en oktober 2023. De vragenlijst bevatte vragen over demografie, productgebruik, en motieven om te gebruiken of te stoppen. Een clusteranalyse werd uitgevoerd om subgroepen met vergelijkbare motieven te identificeren. De analyses werden gewogen om de steekproef af te stemmen op de Nederlandse bevolking.

Resultaten

Er werden vier clusters geïdentificeerd. Cluster 1 'coping-gedreven roker/vaper' (43%) bestond vaker uit vrouwen die geloven dat nicotineproducten helpen bij het verminderen van stress en het reguleren van de stemming. Cluster 2 'verstokte roker/vaper' (39%) bestond voornamelijk uit ouderen die gebruiken vanwege plezier en gewoonte, en het gebruik zien als onderdeel van hun identiteit. Cluster 3 'sociaal-beïnvloedbare roker/vaper' (13%) bestond vaker uit mannen die verschillende (nieuwe) producten gebruiken en hierbij beïnvloed worden door anderen. Cluster 4 'party roker/vaper' (5%) omvatte voornamelijk jongeren die nicotineproducten gebruiken bij sociale evenementen, vaak in combinatie met alcohol. De sociaal-beïnvloedbare gebruiker had de hoogste stop-intentie (71%) en de verstokte gebruiker de laagste (36%). Verbetering van gezondheid werd door alle clusters genoemd als belangrijkste reden om te stoppen.

Discussie

Gebruikers van nicotineproducten kunnen ingedeeld worden in verschillende groepen op basis van hun gebruiksmotieven. Deze kennis kan helpen bij het ontwikkelen van op maat gemaakte campagnes en stopstrategieën, wat kan leiden tot effectievere stoppogingen.

29. Genderschillen in ervaringen van cliënten met interventies voor stoppen met roken en alcoholreductie: een kwalitatieve systematische review

Auteur(s)	Judith E M Visser ¹ ; Rikste Knijff ² ; Andrea D Rozema ² ; Anton E Kunst ¹ ; Mirte A G Kuipers ¹
Instelling	¹ Amsterdam UMC, University of Amsterdam, Public and Occupational Health, Amsterdam Public Health Research Institute, Nederland ² Tranzo Scientific Center for Care and Wellbeing, Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tilburg University, Nederland
Financier(s)	ZonMw
E-mailadres contactpersoon	j.e.m.visser@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Gender, stoppen met roken, alcoholreductie, interventies, ervaringen

Inleiding

Er zijn opmerkelijke genderschillen in toegang tot en effectiviteit van interventies voor stoppen met roken en alcoholreductie. Om deze verschillen te begrijpen, biedt de systematische review een overzicht van genderschillen en overeenkomsten in de ervaringen en perspectieven van cliënten met betrekking tot deze interventies.

Methode

Een kwalitatief systematisch literatuuronderzoek werd uitgevoerd met behulp van vier digitale databases. Zoektermen omvatten termen voor gender, interventie, alcoholgebruik of rookgedrag, en ervaringen of perspectieven. De resultaten werden geanalyseerd met behulp van een thematische synthese.

Resultaten

In totaal werden 38 artikelen geïncludeerd. Ervaringen en perspectieven zijn in meerdere opzichten vergelijkbaar tussen cisvrouwen en cismannen. Er zijn echter opmerkelijke verschillen met betrekking tot de toegankelijkheid (bijv. mannen zien interventies als ineffectief), setting (bijv. vrouwen hebben behoefte aan een vrouwengroep, mannen hebben zorgen over een groepssetting), interventie componenten (bijv. vrouwen vinden betrokkenheid van het sociale netwerk nuttig, mannen hebben behoefte aan financiële stimulansen en competitie), inhoudelijke onderwerpen (bijv. vrouwen willen zich richten op zelfreflectie en mannen op woedebeheersing), benadering (bijv. vrouwen ervaren gebrek aan open professional), resultaten (bijv. vrouwen voelen zich bekrachtigd). De bevindingen over transgenders en genderdiverse individuen sluiten aan bij die van cisvrouwen en cismannen. Ze rapporteren echter meer positieve ervaringen met interventies die rekening houdt met hun gender achtergrond.

Discussie

Ervaringen en perspectieven van cliënten met betrekking tot interventies voor stoppen met roken en alcoholreductie kunnen variëren tussen genders. Het kan belangrijk zijn om rekening te houden met de unieke ervaringen en perspectieven van verschillende genders bij het afstemmen op hun behoeften.

SYMPOSIUM: Genetisch onderzoek naar de oorzaken en gevolgen van roken

30. Hoe heeft genetisch onderzoek naar rookgedrag het onderzoeksveld verder gebracht?

Auteur(s)	Muhannad Smadi ¹ ; Anastasia Goula ¹ ; Dora Koller ² ; Marcus Munafò ³ ; Dajiang Liu ⁴ ; Scott Vrieze ⁵ ; Karin J. H. Verweij ¹ ; Margot van de Weijer ¹ ; Jorien L. Treur ¹
Instelling	¹ Genetic Epidemiology, Department of Psychiatry, Amsterdam UMC, University of Amsterdam, Amsterdam, The Netherlands ² Department of Psychiatry, Yale University School of Medicine, 60 Temple, Suite 7A, New Haven, CT, USA ³ MRC Integrative Epidemiology Unit, School of Psychological Science, University of Bristol, Bristol, UK ⁴ Department of Public Health Sciences, College of Medicine, Pennsylvania State University, Hershey, Pennsylvania, USA ⁵ Department of Psychology, University of Minnesota Twin Cities, Minneapolis, Minnesota, USA
Financier(s)	Dit project wordt gefinancierd door een European Research Council (ERC) Starting Grant (UNRAVELCAUSALITY, nummer 101076686)
E-mailadres contactpersoon	j.l.treur@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Genetica, genoom-wijde associatie studies, etiologie, roken

Inleiding

Rookgedrag is deels erfelijk bepaald. Hoeveel iemand rookt en hoe makkelijk iemand afhankelijk raakt, is aanzienlijk sterker erfelijk bepaald dan of iemand begint met roken. Inmiddels is het met 'genoom-wijde associatie studies' mogelijk om te identificeren welke specifieke genetische varianten deze erfelijkheid verklaren.

Methode van onderzoek

We hebben een 'impact-analyse' gedaan van de belangrijkste genoom-wijde associatie studie naar roken (gepubliceerd in 2019 door Liu en collega's), om te onderzoeken hoe de kennis uit deze studie in daaropvolgende jaren is gebruikt. Vervolgonderzoek kan worden gedaan door gebruik te maken van een datafile met associaties tussen miljoenen genetische varianten en rookgedrag. Wij hebben alle studies geïdentificeerd die de Liu-studie hebben geciteerd én de bijbehorende datafile met genetische effecten hebben gebruikt.

Resultaten

Van 1.163 gescreende artikelen, voldeden 345 aan de inclusiecriteria. De meest voorkomende analyses waren: Mendeliaanse randomisatie, waarbij causaliteit wordt getest (n=248), genetische correlaties (n=35), waarbij genetische overlap wordt getest, en poly-genetische scores (n=45), waarbij per individu genetische kwetsbaarheid voor roken wordt berekend. Voor analyses waar de associatie tussen roken en andere variabelen werd getest, waren de meest onderzochte variabelen: andere verslavende middelen (n=289), mentale, gedrags-, en neurologische stoornissen (n=265), en hart- en vaatziekten (n=152). In 7 studies werd genetische invloed op de effectiviteit van stoppen met roken behandelingen getest.

Discussie

Door genoom-wijd associatie onderzoek begrijpen we niet alleen de genetische basis van roken beter, het heeft ook waardevol vervolgonderzoek mogelijk gemaakt. De grootste winst is behaald met onderzoek wat inzicht geeft in waarom roken met andere variabelen (gezondheids-)variabelen samenhangt.

31. De genetische architectuur van roken beter begrijpen door rekening te houden met andere verslavende middelen en sociaaleconomische status

Auteur(s)	Adrià Túnez¹ ; Joëlle A. Pasman ¹ ; Jorien L. Treur ¹ ; Abdel Abdellaoui ¹ ; Karin J.H. Verweij ¹
Instelling	¹ Genetic Epidemiology, Department of Psychiatry, Amsterdam UMC, location University of Amsterdam, Amsterdam, The Netherlands
Financier(s)	Dit project wordt gefinancierd door NWO (Open Competition Grant), 406.22.GO.043
E-mailadres contactpersoon	a.tunez@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Roken, sociaaleconomische status, verslaving, genetica

Inleiding

Zogenaamde 'biobanken' en genetische studies gebruiken doorgaans simpele vragen om rookgedrag te meten, zoals de vraag; 'rook je regelmatig?', of; 'hoeveel sigaretten rook je per dag?'. Daarnaast corrigeren dit soort studies niet voor mogelijke versturende variabelen (ook wel 'confounders' genoemd), zoals alcoholgebruik, cannabisgebruik of sociaaleconomische factoren, waardoor er potentieel verkeerde conclusies getrokken worden. Om dit op te lossen, gebruiken we geavanceerde statistische methoden om roken in verschillende (genetische) componenten op te delen, zodat we rookgedrag beter begrijpen.

Methode van onderzoek

De preregistratie van deze studie is te vinden op: osf.io/xryju. Het doel van dit onderzoek is om de genetische signalen die ten grondslag liggen aan rookgedrag op te delen in genetische signalen die geassocieerd zijn met 1) sociaaleconomische 'confounders', 2) algemene kwetsbaarheid voor verslaving en 3) rook-specifieke kwetsbaarheid. Hiermee hopen wij een model te ontwikkelen dat de algehele genetische kwetsbaarheid voor roken beter kan verklaren dan huidige studies dat doen.

Resultaten

Onze resultaten laten zien dat als we corrigeren voor confounders en algemene kwetsbaarheid voor verslaving, er een duidelijke, unieke genetische component bestaat die roken beïnvloed. Het genetische signaal wat we op deze manier verkregen hebben, is veel directer gerelateerd aan de pure biologie van roken. Dit signaal kunnen we gebruiken om beter te begrijpen welke biologische paden er precies lopen van genen naar rookgedrag.

Discussie

Onze bevindingen tonen aan dat genetische studies die géén rekening houden met confounders misleidende conclusies zouden kunnen geven. Bij preventie en beleid moet er rekening worden gehouden met het feit dat zowel de sociaaleconomische achtergrond van rokers als algemene genetische kwetsbaarheid voor verslaving een belangrijke rol spelen

32. De invoer van NIX18 en de genetische en omgevingsgevoeligheid voor roken

Auteur(s)	Emily A. Poort ^{1,3} ; Saar Mollen ^{2,3} ; Jorien L. Treur ¹ ; Karin J. H. Verweij ¹ ; Yayouk E. Willems ⁴ ; Margot P. van de Weijer ^{1,3}
Instelling	¹ Genetic Epidemiology, Department of Psychiatry, Amsterdam UMC, location University of Amsterdam, Amsterdam, The Netherlands ² Department of Communication Science, University of Amsterdam, Amsterdam, The Netherlands ³ Center for Urban Mental Health, University of Amsterdam, Amsterdam, the Netherlands ⁴ Max Planck Research Group Biosocial – Biology, Social Disparities, and Development; Max Planck Institute for Human Development, Berlin, Germany
Financier(s)	Dit project wordt gefinancierd door een European Research Council (ERC) Starting Grant (UNRAVELCAUSALITY, nummer 101076686) en het Centre for Urban Mental Health
E-mailadres contactpersoon	e.a.poort@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Beleidsvorming, roken, jongeren, genetische invloed

Inleiding

De Nederlandse overheid verhoogde op 1 januari 2014 de leeftijdsgrens voor de verkoop van alcohol en tabak van 16 naar 18. Het doel was het verminderen van tabaks- en alcohol gebruik onder jongeren. De Landelijke Jeugdmonitor in 2023 toont echter geen daling in roken onder jongeren tussen 12 en 18. Deze algemene cijfers houden geen rekening met verschillende risicogroepen. In dit onderzoek kijken wij of de effectiviteit van NIX18 verschilt tussen demografische groepen. Daarbij kijken we of er een interactie is tussen het genetisch risico voor roken en de invoer van NIX18, en tussen verschillende persoonskenmerken en de invoer van NIX18.

Methode van onderzoek

We verdelen de proefpersonen in drie groepen: individuen geboren voor 1 januari 1996 (groep 1), individuen geboren tussen 2 januari 1996 en 1 januari 1998 (groep 2), en individuen geboren na 1 januari 1998 (groep 3). Individuen uit groep 1ervaarden geen effect van NIX18, individuen uit groep 2ervaarden gedeeltelijk een effect, en individuen uit groep 3ervaarden volledig een effect. Allereerst analyseren we of het gemiddelde aantal gerookte sigaretten verschilt tussen de groepen. Verder zullen we analyseren of genetisch risico voor roken gerelateerd is aan het gemiddelde aantal gerookte sigaretten per groep. Tot slot testen we een interactie-effect om te zien of het genetisch risico voor roken (en andere persoonskenmerken) afhangt van de invloed van NIX18.

Resultaten

Dit is een lopend project waarvan de analyses nog gaande zijn. De eerste resultaten zullen gepresenteerd worden op het NNvT congres.

33. Roken en stress: triangulatie van bewijs van causaal informatieve methodes

Auteur(s)	Tessa A Zonneveld¹ ; Adrià Túnez ¹ ; Muhannad Smadi ¹ ; Rada R Veeneman ¹ Eva Lukas ¹ ; Anaïs B Thijssen ¹ ; Margot P van de Weijer ¹ ; Jorien L Treur ¹
Instelling	¹ Genetic Epidemiology, Department of Psychiatry, Amsterdam UMC, location University of Amsterdam, Amsterdam, the Netherlands
Financier(s)	Dit project wordt gefinancierd door de Europese Unie (ERC, UNRAVEL-CAUSALITY, project nr. 101076686)
E-mailadres contactpersoon	t.a.zonneveld@amsterdamumc.nl

Trefwoorden

Roken, stress, angst, triangulatie, causaliteit

Inleiding

Roken is geassocieerd met stress en angst, maar de causale aard van deze associatie is onduidelijk. Er zijn verschillende methoden om causaliteit te testen, maar deze hebben elk hun beperkingen. Door methoden te combineren in een triangulatie-kader worden deze beperkingen geminimaliseerd. Als alle methoden een consistent resultaat laten zien, maakt dat de conclusie veel sterker. Wij gebruiken deze aanpak om te testen: zorgt roken causaal voor meer stress/angst?

Methode van onderzoek

De preregistratie van deze studie is te vinden op: osf.io/c6kpd. De volgende methoden worden toegepast op studiecohorten (UK Biobank, Lifelines) of genoom-wijde associatiestudies: 1) Regressie analyses op één tijdstip met roken als voorspeller en stress/angst als uitkomst, gecorrigeerd voor leeftijd, sekse, en sociaaleconomische status; 2) Regressie analyses in een subgroep van broers en zussen, waarmee wordt gecorrigeerd voor gedeelde familieomgeving; 3) Mendeliaanse Randomisatie, waarin genetische informatie wordt gebruikt om een gerandomiseerde studie te imiteren; 4) Longitudinale modellen, welke met fluctuaties in één variabele fluctuaties in een andere variabele voorspellen. Voor de interpretatie van de resultaten houden we rekening met methode-specifieke onderzoeksvragen, data-specifieke eigenschappen, definities van variabelen, en de tijdsperiode van elke methode.

Resultaten

Voorlopige resultaten voor de twee regressieanalyses en MR wijzen erop dat roken leidt tot een hoger risico op stress en angst. Er lijkt een groter effect te zijn op angst.

Discussie

Robuuster bewijs voor het effect van roken op stress en angst kan een bijdrage leveren aan de klinische praktijk en beleidsvraagstukken. Op het congres worden de meest recente resultaten van deze studie gepresenteerd.

34. Optreden als getuige-deskundige in een rechtszaak tussen tabaksindustrie en de Nederlandse Staat over het verbod op smaakjes in e-sigaretten: een persoonlijke reflectie

Auteur(s)	Marcel Pieterse
Instelling	Universiteit Twente
Financier(s)	Rechtbank Den Haag (NB: opdrachtgever en betaler was in dit geval de rechtbank; echter, de kosten zijn door de rechtbank ten laste gelegd van de tabaksindustrie)
E-mailadres contactpersoon	m.e.pieterse@utwente.nl

Trefwoorden

E-sigaret; wet-en regelgeving; tabaksindustrie; ethiek;

Inleiding

Dit is een persoonlijke reflectie op mijn rol in een in 2024 gevoerde juridische bodemprocedure, aangespannen door BAT en Nicoventures Holding, tegen het dat jaar ingevoerde smaakjesverbod voor e-sigaretten. Op verzoek van BAT heeft de rechter ingestemd met het aanvragen van een deskundigenbericht. Dit hield in dat twee experts, door beide partijen aan te dragen, gevraagd werden gezamenlijk een aantal door de rechtbank voorgedragen vragen te beantwoorden. Elke partij mocht hiervoor 5 onderzoekspublicaties inbrengen, naar oordeel van de experts aan te vullen met andere literatuur. Hiervoor ben ik als expert benaderd door de Staat om, in samenspraak met een tweede expert (geselecteerd door BAT), tot een consensus rapport te komen. Inmiddels heeft de rechtbank een uitspraak gedaan in deze zaak¹, waarin de eis van de BAT is afgewezen en het smaakjesverbod blijft gehandhaafd.

In deze bijdrage wil ik terugkijken op de procedure, en meer specifiek mijn rol hierin als academisch onderzoeker. In deze reflectie wil ik een aantal vragen opwerpen en bediscussiëren met onderzoekers in het veld van tabaksbestrijding. Het gaat dan om zowel methodologische als ethische en morele dilemma's. Dit zijn vragen als:

Methodologisch:

- Vraagstelling: kun je een goede review schrijven als de onderzoeksvragen door een derde (niet inhoudsdeskundige) partij worden opgedragen?
- Bronnenselectie: kun je een goede review schrijven als je geen volledige zeggenschap hebt over de te includeren bronnen?

Ethisch/moreel:

- Hoe bewaak je je eigen onafhankelijkheid in een proces van samenwerken met een andere expert?
- Heb ik niet (indirect) meegewerkt aan een juridische ondermijningstactiek van de tabaksindustrie?

¹Rechtbank Den Haag, 2024. Vonnis zaak smaakjesverbod e-sigaret. Rechtspraak.nl, Sdu Nieuws Bestuursrecht 2024/217; JA 2025/13; [ECLI:NL:RBDHA:2024:17892](https://ecli.nl/RBDHA:2024:17892), [Rechtbank Den Haag, C/09/646505 / HA ZA 23-367](https://rechtspraak.nl/C/09/646505/HA_ZA_23-367)